BURCARDI GOTTHELFFI STRUUI BIBLIOTHECA SELECTISSIMA JURIS ACCEDUNT HEN...

Burkhard Gotthelf Struve,
Migliorotto Maccioni

E lib.: non citata nel mio catalogo

BVRCARDI GOTTHELFFI STRVVI

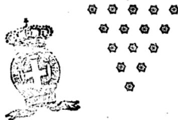
BIBLIOTHECA SELECTISSIMA JVRIS

ACCEDVNT

HEN. CONTELMANNI

ADNOTATIONES

VBI PRAESTANTIORA JVRISCONSVLTORVM OPERA AD NOSTRA VSQVE TEMPORA REFERVNTVR.

LAVSANNAE

SVMPTIBVS FRIDERICI REDELII

M.DCC.LXII.

PRAEFATIO.

Quum ea esse videatur Virtus praestantis Viri, quae sit fructuosa aliis, ipsi certe laboriosa, tum maxime commendanda esse arbitrabar, & ingenium, & labores famigeratissimi Viri Burchardi Gotthelffi Struvii *Jurisconsulti Jenensis* (a); *In quo saepissime admirari contigit, quid esset cur tam felici connubio praeclaram ingenii Vim cum admirabili patientia copu-*

* *la-*

(a) Natus Vinariae an. 1671. Patre Adamo Georgio Struvio Aevisui Papiniano. Varias Germaniae Academias lustravit. Praeceptoribus usus est *Durrio*, *Cellario*, *Slevogtio*, *Schubarto*, *Strykio*, *Schultio*. Per Belgium aliasque regiones variis itineribus defunctus an. 1697. Bibliothecae Salanae Academiae Praefectus fuit; Heinc an. 1704. post Academicos honores Professoris munus auspicatus Historiam, Jura, aliaque docuit. Vitam scribendo, & meditando contrivit. Honoribus cumulatissimus obiit an. 1738. Vidend. ipsius Elogium in Act. Lipsiens. an. 1740. p. 518. Struvii Opera utilissima sunt, & non unius pagellae esset ipsorum notitiam exhibere. Heic posuisse sufficiat nonnullas Bibliothecas ab ipso conscriptas nempe *Bibliothecam Numismatum antiquorum* = *Bibliothecam Historicam Selectam* = *Bibliothecam Antiquam* = *Bibliothecam Librorum Rariorum* = *Bibliothecam Saxonicam sive Scriptores Rerum Saxonicarum* = *Bibliothecam Juris Selectam* cujus optima editio ea est quam curavit eruditus *Buderus*.

laverit. Omnia ferme ipsius Opera plurimum habent acuminis simul, & utilitatis, neque ulla alia illius Operibus subiecta notio est, nisi secretis malis cumulata bonorum complexio. De Jure Civili potissimum Struvius *est optime meritus, dum certissimis monumentis testatam consignatamque Juris Historiam, aliaque posteritati mandaverit, quae multas in jure opportunitates habent; inter quae nemo erit tam sui despiciens quin* Bibliothecam Juris Selectam *non accenseat, cui ut ad summas utilitates haec quoque opportunitas adjungeretur, Bibliothecam hanc nostram* Selectissimam *adnectit, ubi per summa capita praecipuis indicatis Auctoribus methodum Studiorum constitueret.*

Haec animo complectenti nihil mihi potius fuit, quam ut eamdem ederem, variasque multiplicesque observationes adjungerem, ita ut ista Bibliotheca sic adaucta veluti MEDIA *haberetur inter Selectam & Selectissimam, quum universa retineat commoda ex prioris prolixitate obvenientia, incommoda refugiat, quae ex alterius brevitate nascuntur.*

Quum autem tantis ingeniis homines, tantaque auctoritate pollentes multa post Struvium protulissent, quae Struvius *ipse notasset, ac quum praesertim varias, easque praeci-*

puas

puas Jurisprudentiae Partes sibi in minutioribus quibusdam enucleandas proposuerint; tum sane putavi eò rem deducendam esse, ut prius Scriptores ex ordine constituerentur. Ita plane, ut rem in exemplum *adducam ad similia extendendum, si pro studio Pandectarum indiligenter laudantur, ac minus distincte* Brunnemannus, Wielingius, Bruchnerus *&c. e quorum primus Commentaria perpetua scripserit, alter de legum Inscriptionibus disputaverit, postremus de Latinitate Jurisconsultorum disseruerit, hoc quidem est Nominum congerie Tyronum mentes opprimere, ac perturbare. Cui sane malo longius serpenti occurrendum censui; neque illa profecto magna dijudicatio fuit, siquidem, proposito Pandectarum insistens exemplo, minus utiles segregabam scriptores, eosque dumtaxat adducebam differentes I. De Digestorum Origine* (a). *II. De Ordine* (b). *III. De Jurisconsultis, quorum fragmenta inibi referuntur* (c). *IV. De genere, & modis respondendi* (d). *V. De peculiari illorum Lingua* (e). *VI. De Legum Inscriptionibus* (f). *VII. De reprehensis in Pandectarum Collectione* (g). *VIII. De Exemplari Florentino* (h). *IX. De Digestorum Editionibus* (i). *X. De Graecae Linguae usu* (k). *XI. De Glossa, & Interpre-*

(a) p. 65.
(b) p. 65.
(c) p. 66.
(d) p. 67.
(e) p. 68.
(f) p. 68.
(g) p. 69.
(h) p. 70.
(i) p. 74.
(k) p. 76.

(a) p. 78. *tibus* (a). *XII. De Observationibus*, *& E-*
(b) p. 79. *mendationibus* (b). *XIII. De Paratitlis*,
(c) p. 80. *aliisque ad Pandectarum Studia subsidiis* (c).
Hac methodo quae MAXIMA, *&* NE-
CESSARIA *visa sunt pari gradu tractavi*.

Quum vero illud in more positum esse conspexerim, *ut Juris Civilis perdiscendi occupationem aridam*, *& inamoenam quisque depraedicet*, *Praeceptorum culpa potissimum*, *qui Litterarium Ludum in Pistrinum convertunt*, *& Studiorum tristitia juvenum animos omnino deterrent*, *atque perfrangunt*, *varia hinc inde ponenda esse duxi*, *quibus perspicuum esset maximam intercedere cognationem*, *affinitatemque studia nostra inter*, *&*
(d) p. 2. *studia amoeniora Philosophiae moralis* (d),
rerum Physicarum (e), *& Mathematica-*
(e) p.
(f) p. 8. *rum* (f), *Jurisque naturalis & Gentium* (g)
(g) p. 14. *Disciplinarumque politicarum* (h); *aptissi-*
18.
(h) p. 20. *meque conjungi cum notitia Historiae Lit-*
(i) p. 34. *terariae* (i), *& cognitione rerum antiqua-*
(k) p. 42. *rum* (k), *multosque sacratae Themidi litas-*
47.
(l) p. 30. *se*, *nec piis Musis odiosos fuisse* (l). *Nec*
31. 32. 33. *infrequenter ob eamdem exhilarandae tracta-*
34. *tionis causam*, *occasione arrepta proposui*, *Controversiarum quarumdam celebrium Historiam*, *ut inter Bynchershoekium & Pagenstbecherum* (m), *Tanuccium & Gran-*
(m) p. 82.
(n) p. 72. *dium* (n). *Varia etiam interspersi Novo ad*

Ju-

Jurisprudentiam spectantia, quae mirum in modum ipsius Historiam inlustrant, ut repertorum nuper Politiani Codicum, quibus Vir ille maximus diligentissimam instituit Collationem cum Florentino Exemplari (a). (a) p. 75.

Ea quidem omnia maximas commoditates continere mihi videntur; Nullus tamen dubito, quin in varias reprehensiones incurret hoc Tractationis genus. Quorsum tot nomina, & magna scriptorum vis? Cui bono scriptio isthaec si comparari Scriptores, si legi, si intelligi vix pauci possunt? Scilicet qui haec nobis obgerunt satis declarant iis ea esse acerba, quibus non fuerint cogitata. Quod si cogitata perstiterint, & propositum calumnient, quid me attinet dicere? Bona omnia imperitis ludibrio sunt; quomodo namque bonis, honestisque rationibus illud contumaciter repudietur tractationis genus quod plurimas, & maximas, & ferme incredibiles commoditates continet? Ut enim illud sileam hujus scriptionis proprium esse [1] *quod ingenia excitet, & curiositatem ingerat studiis necessariam; inde etiam* [2] *cognitionem scriptorum suppeditat, qua quisque statuere potest tria esse constituenda scriptorum genera, eorum nempe, qui fere* numquam legi, *qui aliquando* inspici, *qui continua me-*

di-

ditatione confiderari *debent*. *Quae distinctio rite peracta*, & *ubique in notis observata maximam mihi fiduciam parit*, *quod quisque non exiguam utilitatem percipiat*; *Namque* [3] *exinde*, *aut religionis diversitate* (a) *malesentientium*, *Plagii labe*, *sive Judicii defectu* (b) *laborantium aut non quaeruntur opera*, *aut abiiciuntur*; *scriptorumque delectum instituendo* [4] *neque* Forcatulum *quemdam* Cujacio, *neque* Nihusium *aliosque futiles scriptores anteponimus* Cocceiis *atque* Thomasiis, *ceterisque majorum Gentium*; *purioresque fontes non deserimus ut lutulentos rivulos consectemur*. *Ita quidem quisque juris studiosus* [5] *proprio Marte suas rationes ineundo*, *clare aperteque noscit tot nebulonum technas*, *atque fallacias*, *qui expilatis aliorum scriniis imperitae plebeculae palpum obtrudunt*, & *ex aliorum imperitia sibi sapientiae laudem aucupantur*. *Ac sicuti nulla datur Terra marique Bellua quae Belluam ex se progenitam non diligat*, *ita quum singulari quadam ratione post editum opus quisque ex Ardelionibus istis sibi plaudat*, & *fumos vendat* & *in sui admirationem rapiat quosvis impotentes ac rudes*, *non eos plane huc deducat qui scriptorum notitia instructi fuerint*; *ii nempe probe noscunt*

(a) p. 38. 39. 95. 96.

(b) p. 11. 54. 55. 78. &c.

ſcunt ea centies & millies repetita fuiſſe, quae admirationis parens ignorantia veneratur, & poſt eadem Viros doctos innumera alia protuliſſe. Quid quod etiam [6] *methodum addiſcimus perlegendi, ne inverſo, turbatoque ordine tractata quae optima ſunt obſcura fiant; utiliterque* [7] *notamus plurima eſſe a divinis, & praeſtantiſſimis ingeniis uberrime explicata, ne improbos impendamus labores in promovendis & perficiendis Operibus inutilibus, & minime neceſſariis. Proderit itidem* [8] *ſcriptiones hujuſmodi praemanibus habere ubi data occaſione inveniantur opportune Scriptores; Nimirum non is eſt harumce Bibliothecarum uſus ut* ſingula *quiſque poſſideat, ſed ut quis notitiam Scriptorum quum fuerit adeptus, illorum lectioni quos* SELEGERIT PRAEFINITA METHODO, *vacare poſſit, aut Opera debeat omnino refugere.*

ERRATA	CORRIGE
Pag. 1. *v.* 15. Bibliothecam = Classicam	Bibliothecam Classicam
10. 9. 1752.	1681.
16. *ult.* notis	notas
30. 14. disperat	dispereat
31. 9. subnexit	adnectit
48. 8. noticia	notitia
75. 8. invidia	invida

Cetera Lector.

GOT. STRUVII
BIBLIOTHECA
JURIS SELECTISSIMA.

§. I.

Electiorem quidem bibliothecam dispofuimus, fed etiam ista adhuc selectu indiget. Tanta enim copia est librorum juris, ut difficile omnino sit eam viam ingredienti, seligere quos in quavis parte sequatur ductores [1]. Fundamentum jurisprudentiæ sapientiam divinam esse, *Fontes jurisprudentiæ in Scriptura Sacra.*

A ne-

(1) Librorum Juridicorum numerus excrevit adeo, ut perplura volumina sint jam necessaria ad referendum uniuscujusque titulum. Habemus *Instructorium Forense Celeberrimi Lynckeri* = *Notitiam Auctorum Juridicorum Georgi Beyeri* = *Freymonii Elenchum* = *Draudii Bibliothecam* = *Classi-*

cam

nemo forsan denegabit. Ad hanc viam parat SACRA SCRIPTURA, cujus lectio adsidua commendanda est juris studioso. Commentatorem meliorem non habemus quam Spiritum Sanctum, qui ardentibus precibus nostris instigatus, verum intellectum cordibus hominum instillat. Addi potest JO. ARNDII *Christianismus*, qui inter asceticos præcipuus, & qua ratione ex statu nostro corrupto progrediamur ad fiduciam evangelicam christiano homini tantum necessariam, solide docet. Idem dicendum de JO. FRANCISCI BUDDEI *Institutionibus Theologiæ Moralis*, quæ prodierunt *Lipsiæ* 1711. 4. Opus ad promovendam pietatem non fucatam adprime commendandum. Idem in tres partes distinctum est, quarum prima, *Theologiæ Moralis* strictius ita dictæ nomine insignita, actiones regenitorum expendit; altera, quæ *Jurisprudentia divina* audit, officia hominis regeniti ex legibus di-

cam Librorum Juridicorum = *Symonis Pauli Bibliothecam Juridicam* = *Martini Lipenii Bibliothecam* = *Augustini Fontanæ Amphitheatrum Legale* & quæ sunt alia eruditorum Virorum Opera titulos duntaxat librorum præseferentia.

divinis manantia tradit; Tertia vero, quæ est *de Prudentia Christiana & Theologica*, prout prudenter pericula, quibus circumsepti sumus, declinare, incommoda, quæ rectum in vita Christiana cursum impedire queant, superare, & mediis legitimis finem optimum ubique obtinere possimus, demonstrat. Nec male adduntur JOACHIMI JUSTI BREITHAVPTI *theses credendorum atque agendorum fundamentales*, *Halæ* 1700. 8. editæ, quibus & theticæ & moralis Theologiæ fundamenta præscribuntur [1].

§. II.

Sic per pietatem bene præparato animo, philosophiam adgrediatur juris studiosus, qui in disciplina rationali (2) com- *Philosophia studiosis juris necessaria.*

A 2

(1) Adposite Struvius ad sua principia scientiam nostram revocavit, quæ quum in æqui bonique notionibus contineatur, necessarium maxime est ut solide constituantur principia cum naturalis, tum revelatæ Theologiæ ad Jurisprudentiam constituendam. Juverit inde Juris Studioso per compendium aliquod Theologiæ operam dedisse.

(2) Philosophia rationali carere nequit Studiosus Juris. Duo præprimis bona exinde fluunt, quod

commendatam potissimum habeat CHRISTIANI THOMASII *introductionem in logicam*, cum ejusdem *praxi*, Ejusdemque *introductionem ad Philosophiam aulicam*. Hæc enim scripta veritates incognitas melius docent detegere, ideoque ad jura certius adplicantur quam barbari isti termini Aristotelici & Stahlii quæstiones, licet & hæ a variis commendentur. Neque enim tam syllogismis res de jure controversas defendimus, vel decidimus, sed facti, juris & æquitatis rationibus. Huc facit *Discours sur l'origine de la poësie, sur son usage & sur le bon gout. Par le Sieur* FRAIN du TREMBLAY *de l'Academie Royale d'Angers, a Paris* 1713. 12. cujus operis parte inprimis

quod præjudicatæ averruncantur opiniones, & quod aptâ, solidaque methodo uti discimus. De Scriptoribus Philosophiæ Naturalis conf. *VVossius de Natura & Const. Logices* = *Rapinus Reflexions sur la Logique* = *Reimannus in Kalendario Critico-Historico Logicæ* = *Buddeus in Præfat. ad Versionem Latinam artis cogitandi* = *Sybrius Hist. Logicæ* = *VValchius Histor. Logicæ, quæ extat Parergor. Acad. p.*451. Juvenibus vero commendassem ego *Lockii magnum Opus de Humano Intellectu* = *Rudigeri* = *Arnaldi* = *Clerici* = *Schirnausenii labores*.

mis ultima, modus docetur, qua ratione de aliorum operibus atque scriptis rectum judicium formari queat, & in quonam illud consistat; quod scire studiosi cujusvis maxime interest. Metaphysicam scholasticis relinquimus: saniora jureconsultis [1]. Physicæ disciplinæ diutius non est inhærendum, in eo tamen utilitatem habet, ut nævos istos, quos veteres ICti, secuti Hippocratem aliosque, commiserunt, eo melius adgnoscamus (2). Suffi-

(1) Scientia isthæc nobilissima fundamentum merito reputatur Jurisprudentiæ. Demonstrationes existentiæ Divinæ & Animæ humanæ determinant Justi injustique cognitionem. Non hic recenseam *Derhamii* = *Leibnitii* = *Clarckii* = *Mallebranchii*, aliorumque opera immortalia, dum heic adponam, qui de Metaphysicæ Historia scripserunt, *Chr. Thomasium* -- *Buddeum in Annotat. ad Part.IV. Phil. Instr. p.451.* -- *Reimannum Hist. Liter. German. vol.2. pag.159. vol.3. p.117.* = *Junckerum in Lineis primis Eruditionis p.71.* = *Holmannum in Prolegomen. Philosophiæ primæ* = .

(2) Catenarum modo scientiæ omnes miro quodam ordine inter se cohærent. Jurisprudentiæ sic adjumento esse possunt eæ etiam disciplinæ, quæ longius distare videntur. Rerum Physicarum ignorantia horrendum in modum deturpavit Ju-

Sufficere nobis poteſt JOANNIS CLE-
RICI *phyſica, ſive de rebus corporeis li-
bri*

Juris Doƈrinam, quum ex craſſiori Juriſconſultorum fluxerit imperitia, quod ii de Magia, de Sortilegiis, & ejuſmodi quæſtionibus non diſputaverint tantum, ſed & crudeliſſimas pœnas conſtituendas curaverint; quæ quidem omnia inſequentium temporum cultura demonſtravit, & in rem afferri poſſunt *Tartarottus*, *Maffejus*, aliique viri præſtantiſſimi. Ita quidem diſputatum in Jure eſt: An liceat migrare conduƈtis domibus, quum eædem nocturnis imaginibus infeſtentur: Ita univerſa Juriſprudentia caſibus opprimebatur ridiculis, ac plane futilibus quæſtionibus, quæ, adveniente poſthac luce, evanuerunt. Unde ex variis Phyſicis obſervationibus immutatum eſt in aliqua parte Jus noſtrum; quidquid ex. gr. dicebatur antiquitus *de confuſione metallorum*, detecta methodo ſeparationum amplius non obtinet Confer. *Homberg. de ſeparatione Auri memor. de l'Academie* 1713. = *Stant in rivulo aureo*, & ita porrò dicatur de rebus conſimilibus. Qui rerum Phyſicarum periti ſunt valde proficiunt ex Aƈtis Academiarum *Pariſienſis* = *Uſpalienſis* = *Biterrenſis* = *Stokolmienſis* = *Londinenſis* = *Berolinenſis* = *Petropolitanæ* = *Bononienſis*, atque aliis plane innumeris Doƈtiſſimorum Hominum obſervatis; Juveni autem Juris ſtudioſo legiſſe ſufficiat *Phyſices* Elementa confecta a Cl. *Muſchenbroekio*, cui addi poteſt commoditatis *dumtaxat* gratiâ

Pars

bri V. Amstelodami 1698. 8. Idem dicendum etiam de medicina (1). Idem dicendum

Pars Physica immensi illius, & doctissimi Operis *Enciclopedici*, quod *Parisiis* prodit, aut si mavis *Dictionarium Physicum* gallicè scriptum, recusum nunc *Lucæ* an. 1761.

(1) Medicinæ cognitio plurimum in Jurisprudentia valet, quamvis imperitis rabulis, & quibusdam è trivio medicis contrarium videatur; sed qui melius aptiusque rem introspexerit, connexionem maximam intercedere fatebitur. Videmus sane Jurisconsultos Veteres passim quæstiones medicas recepisse atque exagitasse. Nihil hic referam de Hebræis, de Ægyptiis, Græcisque, inter quos Jurisperitis de *Virginitate*, de *Adulteriis*, de *Vulneribus* judicandis cura erat demandata: De Romanis illud advertere juverit: innumeras adeo quæstiones Medicas Physicasque reperiri in corpore Juris, ut pudeat quidem sensatum quemlibet hæsitare de clarissima veritate. Et revera Juris Criminalis cognitio peculiari quodam modo sibi vindicat *Medicinæ* notitiam, autsaltem *Pathologiæ*. Constitutio Criminalis *Caroli V.* mirificè illud comprobat, & demonstrant uberrime tot tractatus Juridico-medici, & tot quæstiones non alia ratione tractandæ, ut *Thomæ Rheinesii Schola Juris Consultorum Medica* = *Paul. Zachiæ Quæstiones Medico Legales* = *Andreæ Ottomari Goelicke Historia Literaria Scriptorum, qui medicinam Forensem illustrarunt* -- *Irenicum Numæ*

dum erit de Mathesi, quæ ingenium acuit (1), in qua commendanda est JOANNIS

mæ Pompilii cum Hyppocrate. *Lipsiæ* 1689. = *Jo. Schifman Corpus Juris Medicorum*. *Ven.* 1679. = *Panc. VVolf. Cogitationes Medico-Legales* = *Bernardi Valentini Pandectæ Medico-Legales Francof.* 1701. *Euseb. Rictber Digesta Medica Giess.* 1729. = *VVendelini Bietsch Hippocrates Justinianeus, seu Nexus inter medicinam & Jurisprudentiam* = *Gottlieb Budæi Collectanea Medico-Chirurgica Practica & Forensia* = *Schacker de Jurisconsulto Medico Lipsiæ* 1737. = *Henr. Kesselring de Jurisprudentiæ medicæ... ratione Amstælod.* 1734. = *Schuster Themata ad Medicinam & Jurisprudentiam spectantia* = ut alios plurimos silentio transiliam Scriptores de rebus peculiaribus Medico-Forensibus agentes, quos larga manu adnotavit *in Notis ad Boerhavium de Studiis Medicis Vir*, & nostra & futuris ætatibus celeberrimus *Albertus Hallerus*.

(1) Mathematicæ disciplinæ non tantum necessariæ sunt ad formanda Juvenum ingenia, unde in veritate inquirenda, aut dignoscenda acutius, subtiliusque cernant, verum etiam ex ea ratione, quod multiplex sit in jure rerum Mathematicarum usus, ex cujus defectu, aut portentosa succrescit errorum seges, aut imperitæ Legulejorum plebeculæ palpum obtrudit misera illa nebulonum turba, qui tamquam periti advocantur, & quibus aut fallere volupe est, aut falli propè necessarium. Non autem is ego sum qui pu-

NIS CHRISTOPHORI STURMII *Mathesis Juvenilis*, in qua facillima metho-

B do

putem, *Newtonos*, *Bernoullios*, *Leibnitios* ad Jurisprudentiam accedere oportere, sed firmam tueor opinionem, in utraque Matheseos parte expedire ut Juvenes exerceantur: inde illorum ingenium 1. faciliora posthac exactius percipit, difficiliora subtilius; 2. & veritati adsuetum non patitur fallaci ratiocinio decipi; 3. Hinc meditatione, & rerum abstractarum contemplatione firmiter co[illegible]utum, neque volitat, neque imaginationis fluctibus rapitur, sed sistitur in re, & solida quæque investigat. 4. Unde etiam veritati adsuescit, & methodo perspicue veritatem explanandi adhæret fortius. Neque hic porro utilitas versatur solummodo. Multa sunt in jure nostro, quæ Matheseos cognitionem quamdam desiderant, ut ea quæ mathematicè, & juridicè proponit *Jac. Bernoullius Opp. T.*1. *n.*7. *Prop.*87. *ubi de permutatione agit*, *uti etiam sub num.*17. *Th.* 20. *pag.* 221. = De Pactis dotalibus agit *Th.*21. *pag.*222. = *Jo. itidem Bernoullius plura* suis in operibus huc spectantia refert, *ut in Tom.*1. *n.*84. *pag.*453. *& Tom.IV. n.*154. *pag.*28. *ed. Genev.* = *Christ. Hugenii Tractatus de ratiociniis in ludo aleæ*, ut pariter quæ de sortibus habent *Bernoullii Fratres*, *Dn. de Montmort* = *Celeber. Alb. Euler Histoir. de l'Academie Royale des Sciences de Berlin T.VII. pag.* 254. perplurimas quæstiones in Jure solvunt: = *Cl. Hoffmannus De Nova methodo In-*

te-

do utitur. Justius tamen erit, si quis vivam Doctoris vocem sequatur: utraque enim

terusurium calculandi Dresdæ an. 1731. satis aptam posuit Dissertationem. Mathematicum simul & Juridicum Argumentum agitavit Vir illustris in *Oeconomia Politica* =, id quod præstitit etiam *Bulfingerus* = *Hinc Celeberrim. G.G. Leibnitius* proposuit in actis Lipsiensibus Mens. April. 1736. *Exercitationem Mathematico-Juridicam de vera Domini directi in Emphytheuticis prædiis æstimatione.* Proposuit etiam in *actis Lips. an.* 1[illegible] *Methodum Vitalitiorum*. Proportionum consideratio in omnibus contractibus locum habet, ubi de læsione agi potest, ac mediocris proportionum scientia efficit, ut ridiculus tollatur error interpretum in discutienda proportione Geometrica, & Arithmetica, quam proportionum discussionem ferè nullius esse monumenti in Jurisprudentia præ ceteris demonstravit *Ill. Hen. de Cocceii Tom.* 2. *suarum dissertationum*. Flumina & aquarum spatia quæstiones identidem suscitant, quibus dirimendis si Jurisconsultus Mathematicis possit carere cognitionibus ostendat *Bartolus in tractatu de Flumine aut in Tiberiade*. Theoriæ resistentiæ solidorum locum habent, quatenus disputatur continuo de ponderibus alienis ruinæ causam dantibus. Servitutes Luminum, aliæque ejusdem generis, Jurdico-Mathematicam cognitionem postulant. An non finium regundorum controversiæ, prædiorum divisiones utramque disciplinam efflagitant?

Ste-

enim disciplina vel demonstrationibus, vel experimentis nititur, in quibus vox Praeceptoris melius praeit.

Stereometria quatenus in Jure locum habeat ostendit etiam *Cel. Wolfius Elem. Geom. Cap.6.* Neque hic ego amplius aut de Societatibus edisseram, aut de Cambiis, & praesertim Maritimis loquar, quum abunde jam demonstraverim, Mathematicas disciplinas necessarias & utiles esse Juris studioso; quam in rem conferendi sunt *Beckius & Oettingrus in Scriptis de Jure Limitum* = *Riggerus in Dissertatione de Geometria Practica* = *Vogt de Arithmetica Juridica* = *Chr. Sturmius in Dissert. de Molendinis*, & *Chr. Thomasius in Cautel. circa Juris. XI.* 10. & *Jo. Frid. Polac in Tractatu Germanice scripto de Mathematica Forensi*. Nihili autem facienda sunt quae contra hasce veritates protulit *Dagenerus in Meditationibus Academicis Lipsiae* 1737. Ea siquidem quae adversus *Sorbierium* protulit *Ferd. Comes Ernestus ab Herbestein in Erotemate Politico-Philologico* mirè huc adcommodari possunt. In rem conferri debet *Bordelonius dans le Caracteres Naturel. des Hom. Dial.*27. Quapropter studiosus Juris Euclidis Elementa, hinc sectiones Conicas, & rem mechanicam addiscat; id quod aptissime egerit si aut *Andreae Tacquet Elementa*, quae *Whistonus* edidit, aut *Pardiessi*, aut *Lamii*, aut *Guid. Grandii*, aliorumque doctissimorum virorum scripta legat: dein-

§. III.

Philosophia Moralis maxime necessaria.

Moralis potissimum disciplina juris studiosorum animos occupare debet (1), in

deinde Analysin attingat etiam; id quod cito faciet si aut *Crouzatii*, aut *Clairautii*, aut *Agnesiæ* Analisticas institutiones percurrat.

(1) Probitatis & Jurisprudentiæ arctissimum esse vinculum probe noscunt qui utriusque scientiæ terminos norint; una alteram ita adjuvat, ut vix quidem separari possint: Inde videmus Jurisconsultos tanta probitate, & morum simplicitate vixisse, ut illud videatur Jurisprudentiæ munus esse, quod Homines reddat integros, scelerisque puros. Et revera morum Philosophia in Jurisprudentia proprium quodammodo domicilium sibi constituit, quum undique resonent Jurisprudentum placita, quæ rationem, æquitatemque mirifice exprimunt. Itaque Juris studiosus Philosophiæ morum sedulo incumbat, multumque proficere poterit ex lectione *Disciplinarum moralium omnium Cl. Gottlieb Canzii ed. Francof. & Lips.* 1752. aliorumque memoratorum *a Cl. Gundlingio in Hist. Philos. moralis*, *a Cl. Stollio in Hist. lit. Part.*3. *a Paschio in Invent. Novo-antiq. Reimann. l. c.* Præter *Christophori Becmanni lineas doctrinæ moralis* valde commendo Juvenibus *Philosophiam Moralem Franc. Hutcheson ed. Rotterodami* 1745.

in qua non inutilis est JOANNIS SCHILTERI *manuductio philosophiæ moralis ad veram ac simulatam jurisprudentiam*, *Ienæ* 1676. 8. in qua rationem, quomodo fundamenta juris civilis ex principiis æquitatis petantur, demonstrat. Addi possunt JOANNIS FRANCISCI BUDDEI *elementa philosophiæ practicæ*, quibus non ethicam solum, sed alias etiam philosophiæ practicæ partes illustrat egregie. Prodierunt ex iterata editione *Halæ* 1703. 8. & CHRISTIANI THOMASII *Sitten-Lehre*. Proderit quoque haut parum studioso juris, si philosophiæ moralis ethnicæ solidam cognitionem sibi comparet; hac enim ratione eo facilius leges, quæ ex ejusdem scitis defluxerunt, intelligere poterit, ex hoc capite merito laudamus M. GOTTLIEB STOLLENS *Historie der heydnischen Morale*, *Iena* 1714. 4. qua Barbaricæ, Græcæ & Romanæ Moralis doctrinæ historiam, ex genuinis fontibus deducit; facillimaque methodo idiomate Germanico, singula eo spectantia solide illustrat (1).

§.IV.

(1) In rem faceret præsertim *Lipsius in Manuductione ad Philosophiam Stoicam*, atque, ut ceteros

§. IV.

Philosophia juris naturæ.

Huic subnectenda est naturalis jurisprudentia [1], in qua præter BUDDEUM modo laudatum, optimi sunt SAMUEL PUFFENDORFFIUS in elegantissimo tractatu *de officio hominis &* ci-

ros sileam, *Cl. Bruckerus in prioribus voluminibus Historiæ Philosophicæ.*

(1) De nominibus heic non disputo: Illud certum maneat quod Cl. Auctor affirmat *Pufendorffium* illustrasse Jus Naturæ, *Grotium* vero Jus Gentium, nempe quod Gentium moribus inductum est, ut præ ceteris notat *Ampl. Bynckershoekius Quæst. Jur. Publ. lib.*1. *Cap.*2. *p.*8. = *Pufendorffii* libellus a Cl. Auctore laudatus mirifici esse solet usus. Jungendæ illi sunt binæ *Leibnitii Dissertationes*, quibus respondit *Barbeyracius*. = *Holmanni* Institutiones Juris Naturalis simplices sunt, & Juvenum ingenio satis aptæ. = *Koehleri* itidem non displiceant *Specimina ed. an.*1738. = *Schierschmidii an.* 1742. *prodierunt Institutiones Juris Naturæ*, & quammaxime commendandæ sunt, = uti etiam *Fleyschkeri Institutiones Juris Naturæ*, = necnon *Nic. Hyeron. Gundlingii Jus Naturæ & Gentium*, = *& Jo. Georg. VVagneri Fundamenta Juris Naturalis & Gentium. Halæ Magdeg.*1750. = Maximo etiam pretio habenda quæ

civis, qui prodiit *Hamburgi* 1695. 12. qui non solum statum hominis naturalem, sed

quæ Vir Cl. *Comes Carolus de Colloredo* disputanda proposuit *Elementa Juris Gentium*, Præside *Jo. Adam. Ickstatt* 1740. = *Henr. Coccejus* habetur Juris Naturalis Scientiæ Instaurator; ut pariter maximi facienda *Dissertatio XII. ad Grotium Samuelis* Filii, in qua latissimè Jus positivum Romanum ad Jura Naturæ revocat; cui quidem fini inservit etiam *Danielis Nettelblant Systema Elementare Universale &c. Hal. Magd.* 1749. & voluminosum *Domatii* Opus, quod cum variis accessionibus & notis *Hericourtii*, *Bouchevretii*, *Berroyerii*, & *Chevalierii* prodiit *Parisiis an.* 1756. Postquam autem Juris studiosus compendium aliquod sibi comparaverit atque digesserit, necessaria illi est lectio *Hobbesii de Cive*, cui præsto sint remedia abundè petenda ex *Cumberlandio De Legibus Naturalibus*, quod aureum opus gallicá versione explanavit, notisque auxit laboriosus *Barbeyracius*. = *Wolfii* immensa volumina nemini ad palatum sunt, sed potius leguntur: *Principes du Droit de la Nature & des Gens Extrait du grand Ouvrage Latin. de Mr. de Wolff par Mr. Formey A Amsterdam* 1758. Quod Compendium *Wolffianum* mihi arridet magis, quam magni operis Synopsis confecta ab ipsomet *Wolfio*. Juvenibus etiam maxime commendanda sunt Opera, quæ huc referuntur *Weltbuisii*, ut pariter *Moshemii Dissertatio de Justi & honesti natu-* ra

ſed etiam civilem & diverſos reſpectus aliorum conſiderat. Cui addimus *de jure naturæ & gentium libros VIII*. in quo quæſtiones in jure naturæ controverſas, & ſingula latius exponit. Bina hæc opera utiliſſimo inſtituto in Gallicum ſermonem tranſtulit JOANNES BARBEYRACIUS, additis ubique doctiſſimis adnotationibus (1). CHRISTIANUS THO-
MA-

ra, quæ habetur in calce *Syſtematis Intellectualis Rad. Cudworthii ex Ed. ipſius Moſhemii*. Multum etiam confert Juris ſtudioſo Opus *Cl. Goguetii* (quem jam defunctum dolemus) *De Origine Legum & Artium &c. Pariſiis* 1759. *Lucæ* 1760. Non mediocris autem uſus erit *Cl. Martini Hubner Specimen Hiſtoriæ Juris Naturalis, quod edid. Londini 2. Vol. 8. an.* 1758.

(1) Non denegandum certe Puſendorffio eſt ingenium ſatis capax, ſed non tanti faciendum ut Juris naturalis Inſtaurator habeatur: In aliorum opinione potius, quam in propria conſcientia naturam hominis quærit, dominiumque tribuit intellectui ſupra voluntatem; ac etiam eo devenit, ut omnium hominum unam eamdem eſſe naturam exiſtimaverit, unde multoties moralia naturalibus oppoſuit. Indigeſta ubique eſt eruditio, & quæ nauſeam moveat. Ex editione autem Barbeyracii, ubi auctorum loca in notis
tranſ-

MASIUS *in Institutionibus jurisprudentiæ divinæ*, hypotheses Pufendorffii explicat, & legum naturalium rationem declarat, ita ut scriptum hoc merito commendandum sit omnibus veræ jurisprudentiæ studiosis. Addi possunt Ejusdem *Fundamenta Juris Naturæ & Gentium ex sensu Communi deducta, in quibus ubique secernuntur Principia Honesti, Justi ac Decori, cum adjuncta emendatione ad ista Fundamenta*, *Halæ* 1705. 4. quæ cum brevibus thesibus exposita, fidum requirunt ductorem, explicatoremque. Subjectum *Specimen Jurisprudentiæ Judicialis ex Jure Naturæ & Gentium* exhibitum in exemplis de variis Gentium negotiis & controversiis; *Halæ* 1706. 4. & *Jureconsultorum prudentia consultatoria*, *Halæ* 1705. 4. Addi possunt ejusdem *Cautelæ circa Jurisprudentiam*, quibus ut nævos & præparatoria juris comprehendit, &

C qui-

transferuntur, omninò legendus est Pufendorffius, cujus operis laus non exigua esse debet, uti videre est apud *Stollium Hist. Litt. T.3. Cap.2. §.11. pag.638. Fabricium Hist. Bibl. suæ. T.IV. pag.131. Reimann. Hist. Litt. German. T.VI. pag.41.* aliosque in *Bibl. Jur. Imperantium*.

quibus subsidiis Jurisprudentiæ Studiosus instructus esse debeat, declarat.

§. V.

Jus Gentium.

Jus Gentium succedit, in quo meliorem non habemus HUGONE GROTIO, qui vel cum notis ad textum accommodatis JOANNIS FRIDERICI GRONOVII, *Amstelodami* 1680. 4. legendus, quas suæ quoque editioni inseruit atque proprias adiecit GERHARDUS van der MUELEN, *Ultrajecti* 1696. *f.* vel cum commentario JO. TESMARI & ULRICI OBRECHTI, *Francofurti* 1690. *f.* Reliqui enim eam fidem non habent. Addi tamen potest JOANNIS GEORGII KULPISII *Collegium Grotianum*, quod ad Grotii lectionem viam parat (1).

§. VI.

(1) Dum Galliæ moraretur Magnus *Grotius Peireschii* suasionibus motus opus immortale confecit, quod in Juris naturalis & Gentium studio primas tenet. Pluribus brevi tempore editionibus & variis idiomatibus recusum eam Reip. Literariæ lucem attulit qualis ab uno Grotio sperari dumtaxat poterat. *Conf. Bibl. Grotian. Schuzii ed. an.* 1707. *cum præf. Chr. Thomasii.* Primus, qui nobis Grotium auxerit, fuit *Jo. a Fel-*

§. VI.

Exinde progressus fieri debet ad pragmaticam, sive politicam disciplinam, *Politica.*
C 2 in

Felden, a cujus censuris Grotium liberare fategit *Theod. Gransvvichelius* = *Henr. Boeclerus* deinde primus fuit qui publicè Grotium praelegerit: Ejus notæ *editæ an.*1663. magni faciendæ non sunt, ut sub nomine *Sarcmasii* ostendit doctus *Sam. Schurzfleischius* = *Gas. Zyeglerus* notas breves & satis adcommodatas adjiecit. = *Hen. Henningesius* in prima licet Juventute ann. 1673. nòtis auxit Grotium doctis & eruditis = *Jo. Adam Osiander Theologus* Tubinganus in Grotium commentaria scripsit, ut eumdem reprehenderet in rebus Theologicis. Longum esset singulos enumerare titulos, sufficiant nomina, ut *Georgius Symon* = *Valentinus Veltemius* = *God. Spineus* = *Jo. VVolfangus Jegerus* = *Chrisofridus VVectlerus* = *Cyriacus Lentulus* = *Justus Christoph. Bohemerus* aliique nonnulli. Grotium verò mirificè illustravit *Barbeyracius*, quum gallicè verterit notisque auxerit saluberrimis. Omnium verò omnes labores vicit *Samuelis Lib. Bar. de Coccei* diligentia, qui Paternas in Grotium notas junxit propriis, atque ipsis etiam *Grotii notis, uti & Gronovii & Barbeyracii*, Volumina IV, ex ed. Lausannensi an. 1751. exinde conficiens. Scripsit insuper Vir doctissimus *Intro-*

in qua non incongruum erit scriptores præcipuos nosse (1). Ad hos autem cognoscendos facit HERMANNUS CONRINGIUS in dissertationibus politicis *de philo-*

troductionem ad Henrici de Cocceii Grotium illustratum satis voluminosam ed. itidem *Lausan.* 1751. Quæ sanè omnia mentito editionis loco prodierunt etiam Venetiis = Ad Grotium inlustrandum maximè conducunt Grotiani Operis Epithomatores, nempe *Kulpisius*, *Vitriarius*, *Schefferus*; uti ad Grotii intelligentiam spectant *Paulini Olivekrantii Tabulæ Synopticæ*. *Vid. Stoll. l. c. T.* 3. *Cap.*2. §.6. *p.*631. *Witte Memor. Philos. p.*554. *Loüis Aubery du Maurier Memoires pour servir a l'Histoire de Hollande*. *Observat. Hallens. T.* 7. *p.*330. *Jo. Fabric. Hist. Bibl. suæ T.*1. *p.*316. *Le Vassor Hist. Ludov. XIII. l.*12. *p.*43.

I.

(1) Antiquorum primus qui prudentiam Civilem excoluit fuit *Socrates*, teste Cicerone; ante hunc esset nominandus *Ocellus Lucanus*, sed est *Liber* πολιτικῆς ejus supposititius. Socratis Philosophiam *Plato* conscripsit, quod Platonis opus est duplex: *Libri X. de Republica & Libri XII. de legibus*. Alterum ex antiquitate præcipuum opus politicum est *Aristotelis*, de quo supersunt libri VII. seu potius VIII. librorum fragmenta, de quibus videnda est *Conringii Introductio*. Valde impari ingenio *duos Libros Politicorum* græcè scriptos

losophia civili ejusque optimis ac praecipuis scriptoribus, *Helmstadii* 1673. 4. & GABRIELIS NAUDÆI *Bibliographia politica* sæpius edita, cujus editio est optima, quam procuravit AUGUSTUS BUCH-
NE-

ptos adjecit *Cyriacus Strozza*. = *Paraphrasis Ant. Scaini* Itali eruditissima est, ex qua suam excripsit *Dan. Heinsius*. = Inter ceteros Politicorum Aristotelis Interpretes eminent *Donatus Acciaioli* = *Petrus Victorius* = *Michael Piccartus* = *Le Roy* = Ingentia volumina *Zwingeri* sunt Scholæ, quam vitæ aptiora. = *Genesii Sepulvedæ* Adnotationes celebriores sunt fortè quam accuratiores. Post quædam *Plutarchi* & omnia *Taciti* Opera commendandi sunt *Ciceronis Libri de Officiis*, quatenus aliqua continent huc maximè spectantia. *Tucididis & Polybii* Lectio utilissima erit Politices studioso.

2.

Consilia autem de studio Politico complura extant, ut *Colcri Epistola de studio Politico*, & quæ *Herm. Conringius* in *Propoliticis* habet. Jungenda est *Gabrielis Naudæi Bibliographia Politica & Bibliotheca Juris Imperantium* in ea parte quæ huc pertinet.

3.

Constat duas esse vias, unam præceptorum, alteram exemplorum. Laudandæ *Arnisæi* = *Keckermanni* = *Timpleri* = *Cellarii* = *Hornii* = *Besoldi* = *Scombornerι* = *Wendelini* = *Sagyttarii Insti-*

In-

NERUS, *Witteberga* 1686. 12. Hisce haut male jungitur JOANNIS ANDREÆ BOSII *dissertatio isagogica de comparanda prudentia civili*, quæ cura GEORGII SCHUBARTHI prodiit *Jenæ* 1698. 8. & non

tutiones Politicæ; sed horum lectione carere potest Politices Studiosus. *Althusius* utilis esse potest propter plura ex Jure Civili, sed mirandum quod adeo laudetur opus, quum tanta contineat, quæ non sunt laudanda. *Dilherri* Synopsis Politicorum maximè ob brevitatem commendabilis est. *Lipsii* Sapientiam in suis Politicorum libris magnopere suspiciunt Viri eruditi. *Cl. Burlamaquii* = ac *Cl. Holmanni* Juris Politici Institutiones aliis omnibus palmam præripuerunt.

4.

Majora opera scripsere *Bodinus & Tholosanus*. ~~Ille summum~~ scripsit Opus, sed vix utiliter nisi ab iis legitur, ~~qui non~~ intelligere tantum, sed judicare res politicas norunt. *Albergatus* adversus Bodini Opus pœnitenda multa scripsit. *Tholosanum* illud commendat quod profuerit habere aliquem quasi Thesaurum Politicorum Scriptorum = *Arnisæi* Opus de *Jure majestatis* bona multa, confusa omnia continet = *Christophori Becmanni Medulla Politica* = *Ammirati Dissertationes in Tacitum* = *Piccarti* = *Virdungi* = *Berneggeri Quæstiones in Tacitum* = *Gruteri discursus*

non solum ad ipsam politicam introducit, sed etiam historici qua ratione ad statum politicum accommodentur, docet. Recentior est CAROLI ARNDII *Bibliotheca politico-Heraldica scelecta*, *Rostо-*

sus = *Laurentii Mellieti Discours Politiques sur Tacite. Roven* 1633. = *Melchioris Junii* = *Jo. Gerardi* aliorumque systemata & volumina exigui usus sunt, & ad ornatum & confusionem potius quam ad soliditatem comparantur = *Paulus Paruta* Nobilissimus, licet aliquando verbosus scriptor rerum politicarum = *Trajanus Boccalinus* in Observationibus ad Tacitum sæpè Judicia non laudanda profert, sed cum notis *Eq. Ludovici Du-May. ed. Cast.* 1678. satis commendandus est = *Nic. Machiavellus* ingenium, acumen, sollertiam, diligentiam rei Politicæ studiis extendendis attulit. Antiquorum lectio non levis & superficiaria, sed profunda & solidissima illius scriptis fundamenta substruxit. Macchiavelli Opera hæc sunt *Historia Florentina* = *Princeps* = *In Livium* = *Ars militaris* = *Vita Castruccii* = *Discursus pro reformanda Rep. Florentina*, aliaque perpauca festivi & ludicri argumenti. *In Opere ad Livium* agit de Republica, & de modis conservandæ Democratiæ, ubi sæpissimè contra Tyrannos insurgit, & cane pejus & angue detestabiliores, vilioresque diris devovet. In suo *Principe* autem Vir Florentinæ Reip. ubique favens, & Medicæis infen-

stochi 1705. 8. qua potiores civilis doctrinæ Scriptores prolixe satis examinat. In ipsa doctrina, præter HUGONEM GROTIUM, eundemque patrem Politicorum, atque BUDDEUM commendandæ

sensissimus Tyrannum instituit, artesque Tyrannicas omnes latè proponit: Scilicet, ut credidit acutissimus *Baco de Verulamio*, ea præcepta ut execrarentur potius, quam ut exercerentur, scriptis mandavit. Ita etiam *S. Thomas* quum librum Politicorum Quintum Aristotelis explanet, res itidem execrabiles Tyramno necessariò exercendas committit: Ita *Scioppius*, *Albericus Gentilis*, *Baelius* aliique qui Machiavellum defendunt. Ipsius sanè moderationis exemplum haurire possemus ex nuper editis *an.* 1760. quibusdam Machiavelli Epistolis ad Calcem *Discursus pro reformanda Rep. Florentina ex Manuscripto quodam Gaddiano-Magliabechiano*. Contra Machiavellum innumeri scripserunt, ac præsertim qui præ ceteris Zelo religionis Catholicæ perpetuo inflammantur Jesuitæ, qui ut *Cardinali Polo* morem gererent, bellum *Machiavello* indixerunt, uti notat *Card. Quirinus*. = *Conringius verò*, & *Auctor Gallici Anti-Machiavelli* res quidem, & non verba contra miserum Scriptorem attulerunt. Romana Ecclesia Jure optimo a tali lectione Pios prohibet, quum ii rerum lubricarum periculis non sint exponendi, quan-

dæ JOANNIS HENRICI BOECLERI *Institutiones politicæ*, *Argentorati* 1688. 8. editæ, quæ non quidem in omnibus perfectæ, viam tamen monstrant, si fidelis ductor accedat, qui singula exemplis hi-

quandoquidem Machiavellus adeo presse, simpliciterque loquitur, ut omnia quæ asserit, quasi necessario credenda proponat. *Conf. Christius de Vit. & Script. Nic. Mach.*

5.

Inter recentiores vero, Dii boni! quam magna turba est eorum, qui per plura volumina res politicas sistematicè proposuerunt. *Huberus de Jure Civitatis* ad rem nostram ex magna parte pertinet = *Algern. Sydneyus* itidem, ut & *Abbas de Saint Pierre* = *Paulus Matthias Doria in Vita Civili* = *Thomasius in Prudentia Legislatoria* = *Harringthon The Ocean. London.* 1747. aliique innumeri, quos huc non referam. Dicam solummodo præceteris feliciorem fuisse in promovendis Politicorum studiis ætatem nostram, quum admirabilem *Monteschium* produxerit, qui celeberrimo opere animam veluti infudit languenti corpori. Non heic de laudibus probatissimi operis, quum eæ undique resonent: dicam tantum, quod illud omnes & habere, & legere, & laudare soleant, paucissimi autem intelligere. De Monteschio *vid. Maupertuis Eloge de Monf. de Montesquieu* = *Fontenelle Elog.* = *D'Alam-*

storicis illustret egregie. JO. NICOLAI HERTII *Elementa prudentiae civilis, Francofurti ad Moenum* 1712. 8 ad mentem quidem Aristotelis conscripta, ast ideo aestimanda, quod morbos & medelas rerum

lambert Eloge de Montesq. Encyclopediae Parisiensis Tom. III. in princip. = Cl. *Chisterfield* = & Cl. *De la Baumelle*.

6.

Rerum peculiarium Scriptores innumeri itidem sunt. Ita de materia legatorum scripserunt *Hyppolitus a Collib.* = *Frid. Furius* = *Albericus Gentilis* = *Carolus Paschalius* = *Marselaer* = *Cassius* = *Praesbeuta, hoc est Henningesius* = *Magius* = *VVicquefort* = *Furstenerius, nempe Leibnitius* = *Jungkerus* = *Moser* = *Pecquet* = *Sarraz de Franquesnais* = *Trever* = *Uhlich* = *Ludvigius* aliique quamplurimi. Silentio praetereundum non est quod in tanto apparatu neminem adhuc noverim, qui satis adposite & luculenter de hac materia tractaverit. Inter omnes vero qui majorem laudem meruerit, nemo palmam praeripiet Italo sapientissimo, sed minus noto nempe *Bragagliae*, qui libros sex de legato italice edidit *Patavii* 1626.

Quaestio autem de juribus summae Majestatis & quatenus Populo aut Principi favendum, quot scripta suscitaverit, observetur in *Biblioth. Imperantium*; neque huc pertraham aut *Marianam* = aut *Buchananum* = aut *Languet-*

rum publicarum insimul doceat & viam præmonstret, qua ratione per exempla, illustrari possit Politica. DIDACI SAAVEDRÆ *Idea Principis Christiano-politici*, *Coloniæ* 1680. & *Jenæ* 1700. 12. edita, in politicis sane multum usum præbet. Qui liber si quis alius, plane egregius est: principem enim instruit in omni regiminis parte, atque singula historicis illustrat exemplis. Hisce iungi potest VITI LUDOVICI a SECKENDORFF *Christen-Staat*. Ejusdemque *Furften Staat*, quibus actiones Principum qua ratione secundum regulas Christianismi & civiles dirigi debeant, egregie docet. Inter regulas politicas potissimum æstimandi DANIELIS EREMITÆ *Aulica vita ac civilis libri IV.*, qui cum præfatione Jo. Georgii Grævii prodierunt, *Ultrajecti* 1701. 4.

guettum in suo Bruto = *Boucherium* = *Althusium* = *Miltonum* = *aliosque perplurimos* Monarchomacos, quorum Dogmatibus impiis, totiusque humanæ felicitatis fundamenta destruentibus fatis & facræ Literæ, & nuda ratio adversantur. De aliis rerum Politicarum Scriptoribus alia non addam; nam constitutæ brevitatis limites excederet oratio nostra.

Præ cæteris civilis vitæ cultoribus commendanda est JO. CASIMIR COBLENS von VVARTENBERG *Vaterliche Instruction an seine Kinder*, *Berolini* 1704. 4. quibus omnia, quæ ad vitam civilem faciunt, regulis Christiano-politicis comprehendit. Addimus CHRISTOPHORI AVGVSTI HERMANNI *politischen Philosophum*, qui *Halæ* 1714. 8. prodiit, & regulas potissimum præscribit, qua ratione quis in vita civili se gerere debeat.

§. VII.

Oratoria studium.

Oratoriæ studium adprimis est necessarium juris studioso, ad quam sedula lectio scriptorum antiquorum, Ciceronis præsertim, haut parum conducit (1). Potior ratio consistit in exercitio, ad quod fidus

(1) Necessarium quammaximè Oratoriæ studium juris studioso, tum quia antiqui Oratores, Scriptoresque mirum conferunt Jurisprudentiæ illustrandæ, tum quia opus est ut scribendo, commentandove Reip. prosit. Ciceronis Opera ex *editione Gronoviana* magni usus sunt, ut pariter ex *ed. VVesburgii*, & nitidissima *Cl. Oliveti*. *Nizolii Lexicon* Ciceronianum placuit adeo Ce-

fidus præceptor melius ducit, quam libri. Interim commendandus est JO. SCHEFFERI tractatus *de stylo*, *Upsaliæ* primum editus 1665. *&* *Ienæ* 1678. 8. In *epistolis scribendis* habemus DANIELIS GEORGII MORHOFII libellum, *Lubecæ* 1694. 8. qui

Celeberrimo Leibnitzio ut animum etiam induxerit ad novam parandam editionem. De hoc Vid. *VValchius Hist. Ling. Latin. Cap.*5. §.16. Lectio itidem aliorum aureæ ætatis Scriptorum necessaria quammaximè Juris studioso reputanda est. Juverit etiam ex recentioribus legisse *Mureti* = *Jul. Cæs. Scaligeri* = *Puteani* = *Dan. Heinsii* = *Baudii* = *Perpiniani* = *Barlæi* aliorumque quamplurimorum scripta, quæ laudata videas & *ap. VValch. l. c. Cap.*12. *&* *ap. Boeclerum Bibliog. Critic. ex recens. Gottl. Krause* Cap.3. qui plura habent *&* *de Politiano* = *Campano* = *Poggio* = *Leonardo Aretino* = *Bembo* = *Aonio Paleario* = *Longolio* = *Sadoleto* = *Casa* = *Manutiis* = *Mureto* = *Majoragio* = *Victorio* = *Fulvia Morata*, aliisque præclarissimis Scriptoribus præsertim Italis, apud quos integrior, candidiorque servatur latinæ præsertim linguæ elegantia. Studium verò eloquentiæ varium esse debet pro ratione diversitatis rerum dicendarum; atque ita quammaximè necessarium est, ut si quis in Forum sese conjiciat, stilum forensem sequatur simplicem & perspicuum, maximeque usitatum; in quo peccant qui incommo-

qui exempla potius præscribit quam præcepta, modum tamen exhibet, quo loci communes epistolares possint fieri. In oratoriis optima est BERNHARDI LAMY *l'art de parler*, quæ ex editione tertia *Parisiis* 1688. 12. prodiit.

§.VIII.

mode illud agunt ut in forensi negotio eruditi videantur, dum Cliens ex inopportuno circuitu, & conglutinatione Verborum *Ciceronis*, *Taciti*, *Plauti*, *aut reliquorum Poetarum*, *sive Grotii*, *Pufendorffii* aliorumque, qui obtorto collo rapiuntur, litis in expensas damnatur, quum eruditus Defensor per amœna vireta, velut apis in saltibus, omnia lustrat. Disperat horunce Ardelionum, ac Nebulonum genus cui sanando vel mille Hellebori jugera non sufficiant.

Poesim vero valde juverit si Juris studiosus excoluerit; quum ingenium vivido, libero, facilique stilo affuetum despiciat ignavum illum, squallentemque scribendi modum, qui aut stomachum movet, aut placidæ quieti nos indulgere cogit volentes nolentesque, quum inter Soporifera vehementiora accenseatur. Et sane antiquissimis temporibus vivendi leges Poesis dedit, dum fere omnes Vett. Legislatores Carminibus leges dederint uti notant & *de Zoroastre Ursinus*, *de Zaleuco Bentleyus & Fabricius*, *de Zamolxi Lundinus*; *de Charonda Skunkius & Colbergius*; *de Rhadamanto Meursius*, *& Verderius*. Ac Solonis leges metro sim

§. VIII.

Res litteraria, quæ pro statu nostri temporis ornat juris studiosum, ex bibliothecis potius hauritur quam libris. Justa ta- *Res litteraria.*

adstrictas fuisse *Meursius*, *Petitus*, *Potterius*, *Schmidius aliique demonstrarunt*. Unde Plutarchus *de Pyth. Oracul.* p.403. miratur Lycurgi leges soluta Oratione concinnatas fuisse; licet ex aliqua parte *Tales*, *Tyrtæus*, & *Terpander* Lacedemonum Leges versibus complexi fuerint, ut ad modulos musicos cantarentur, teste *Clem. Alexandrino Strom.* 1. quod & sua ætate apud Agathyrsos obtinuisse affirmat *Aristoteles Problem. Sect.* XIX. *quæst.* 28. Provida profecto Antiquitas tanti Poesim fecit ut tam Poetas post editum Opus, quam Imperatores post victoriam tryumphare, & laurea Corona fulgentes duci per Urbes voluerit, eademque virtutis insignia decreverit. Inde etiam plurimi Jurisconsulti dum Sacratæ Themidi litarunt, nec piis Musis odiosi fuerunt. *Scævola* = *Germanicus* = *Julius Montanus* = *Clodius Sabinus* = *Trebatius* = *Marcellus* Poetae simul & Jurisconsulti fuerunt. De *Servii Sulpicii* versibus non ne ludunt Ovidius & Plinius? & *Modestino* Ulpiani discipulo tribuuntur Periochæ præmissæ Libris Aeneidum Virgilii. Neque hoc mirandum est, dum id non tan-

tamen opus est dispositione, quam in capitibus prioribus exhibuimus, ita, si obveniant vel libri novi, vel alii, qui alicujus sunt commatis, eosdem suo loco quis addere & sic bibliothecam nostram facile poterit continuare. Pro lubitu cujuslibet erit,

tantum naturali quodam incitamento, verum etiam quandoque Principum jussionibus peractum sit. *Constantius* enim Imperator, teste *Zonara lib.* 13. §: 2. *ex recens. Du-Cangii* = *Neminem in Magistratus admisit nisi eruditum & in dicendi facultate ita exercitatum, ut solutam, li atamque scriberet Orationem*, uti verterat Hyer. VVolfius. A primis deinde temporibus renascentium Literarum Itali Jurisconsulti Poesis studio indulxerunt, unde Poetæ simul & legum periti fuerint *Guido de Columnis* = *Henr. Testa* = *Jacobus a Lentino* = *Noffus Florentinus* = *Semprebenius Bononiensis* = *Lapus Jannius* = *Hinc Dantes* = *Petrus de Vineis* = *Franciscus Barberinus* = *Albertinus Mussatus* = *Lovatus Patavinus* = *Pacius Notarius* = *Guerzeolus Tarentinus* = *Albericus Rosata*; quos exceperunt *& Colucius Salutatus* = *& Nic. Malpighius*, qui inter profundas tenebras Petrarchæ modum, candoremque retinuit. *Jason Maynus* Poeticæ arti indulxit *uti Argelatus etiam notavit in Bibl. Med. & Baelius in Dict.* = *Æneas Sylvius* = *Poggius* = *Leonardus Justinianus* = *Collenucius* = *Zanius* = *Landinus* Jurisprudentiæ & Poesi dederunt

erit, addere *Introductionem ad rem litterariam*, *Bibliothecam Philosophicam & Bibliothecam Historicam*, quæ haut ita pridem editæ, inseruire possunt illis, qui meas curas amant. Comparari tamen meretur DANIELIS GEORGII MORHO-

E

runt operam; & *Marianus Soccinus* (teste *Ænea Sylvio lib.* 1. *Ep.* 12.) *Poeticæ peritus carmen faciebat Latinum & Thuscum*. Referendus huc etiam esset *Politianus*, nisi Philologi dumtaxat exercuerit partes in Pandectarum Collatione, & in Inventione Theophili *uti fuse Menckenius* observavit. Insequentia tempora uberiorem suppeditassent Italorum Jurisconsultorum numerum, qui Poetica arte sunt delectati, unde præteream *Franciscum Poggii Filium* = *Antonium Forteguerram* = Deinde *Leoninum* = *Alciatum* = *Albutium* = *Decium ab Orte* = *Lippium Collensem* = *Hinc Guidiccionium* = *Mazenta*. Locus scriptioni deficeret si singulos enumerare contenderem, siquidem & *Marinus*, = & *Stephanus Vai* = *Peschiullius* = *Forzonius* = *Cospius* = *Ansaldus* = *Cambiatus* = *Ridolphinus* = *Jannellius* = *Maiolus* = *Alaleonius utramque* personam substinuerunt, uti & *Zappius*, *Gravina*, *Jo. Baptista de Vico*, *Josephus Averanius*, Celebr. *Aurelius de Januario*, atquè unus pro omnibus esse potest, qui omnium laudes æquavit Vir immortalis *Julius Oricellarius*. Italis itaque prætermissis *Brandus* = *Cisnerus* = *VVe-*

HOFII *polyhistor*, denuo *Lubecæ* 1708. 4. editus. Qui liber est elegantissimus, ex quo generalia, quæ ad rem litterariam introducunt, noscimus [1]. Nec inutile erit, addere *Censuram celebriorum auctorum*,

VVesembecius = *VVerdenaghen* = *Gyphanius* = *Jac. Gothofredus* = *Andr Tyraquellus* = *Brummerus* = *Deinde Grotius* = *Conringius* = *hinc Leibnitius* = *Petrus d'Orville* aliique innumeri hcic computari possent, ut contra bonarum Artium scientiarumque tetricos osores illud demonstraretur, perpetuum fuisse Poeseos cum Jurisprudentia connubium, mutuumque foedus. *Conf. omnino Tholosanus de Auctoritate Homeri apud Jurisconsultos* = *Henr. Schlegel de Poetarum Auctor. apud Jurisconsultos* = *Corn Van-Eck de stud. Poetices conjungendo cum studio Juris.*

(1) Narratio de Ortu & Progressu litterarum vocatur Historia Litteraria. Acrius a Literatis hanc excolendam esse quam Historiam Civilem judicat *Cl. Moshemius in Præf. ad Halesii Histor. Concord. Dordr. §.36. p.118.* Ex hujus Historiæ ignorantia nascitur studium Partium; Nam ex plurium insimul collatarum opinionum consideratione Scientiæ promoventur, exindeque, videmus Jurisconsultos, Medicos, Philosophos *Eclecticos* effectos fuisse, & ex solido eruditos. Historiæ literariæ, utpote facillimæ studiorum omnium parti, sedulam navarunt operam Viri La-

rum, quam congessit THOMAS POPE-BLOVNT, *Genevæ* 1694. 4. quæ in adnotandis judiciis de variis eruditorum scriptis fundamenti loco nobis esse poterit. Qui velit, uti poterit GEORGII MATTHIÆ KöNIGII *bibliotheca veteri*

E 2 &

Laboriosissimi. Peculiari locorum, temporum, Scientiarum Historiæ literariæ animum adverterunt itidem Multi. *Stollius* scripsit *Historiam Eruditionis an.*1718. = *Georg. Paschius* tractavit simile argumentum in libro de Inventis novis. = *Petr. Lambecius Prodromum* dedit *Historiæ Literariæ*. = *Conringius de Scriptoribus XVI. post Christum natum Sæculorum* egregiè disputavit. Felicioribus auspiciis *Morhofius* ad hanc contexendam Historiam sese accinxit edito suo Polyhistore, quem maximopere laudatum a *Thomasio* in *Colloquiis menstruis* avidè compararunt multi. *Fabricius* deinde *an.* 173-. quum auctum publicasset & commendasset, acrior incessit plurimos eundem perlegendi cupido. *Mollerus* huic operi valdè contulit. Editio postuma ea est *an.*1747. Lubecæ. Morhofianis insistens vestigiis *Struvius noster ann.*1704. edidit *Introductionem ad Notitiam rei literariæ*, quæ postea an. 1729. prodiit cum notis *Coleri*, *Lilienthalii*, & *Koecherii*. = Ante Struvium multi ut *Boeclerus*, = *Gundlingius* simile tractarunt argumentum. = An. 1714. Car. *Arndius* edidit *Systema Literarium*. = An.1715.

in

& nova, quæ prodiit *Altdorfi* 1678. *f.* ad quam digeri possunt, quæ notatu digna reperiuntur ad vitas clarorum virorum. Nec male agunt qui *acta eruditorum Lipsien-*

in publicam Lucem prodiit *Jo. Georgii Grævii Cohors musarum*, quem sanè pedagogici ingenii librum *Grævio* falso tribui crederem cum *Burmanno* in Præf. Orat. *Grævii*. = *An.*1726. *Jo. Laurentius Moshemius* in Institutionibus *Hist. Eccles.* Historiam Literariam inseruit. = *Petavii etiam* = *Cellarii* = *Rud. Rothii* = *Gottfridi Ludovici* = *Hjer. Freyeri* labores maximè prosunt. Hinc *Bibliothecam Græcam* = *Latinam* = *Medii ævi* (cum notis *Cl. Dominici Mansii*) *Celeberrimi Fabricii*; Immensum Bailletti Opus valdè juverit novisse; uti pariter & *Nova* quæ *literaria* dicuntur unt *Kraufii* = *Koeleri* = *Strubergii* = *Coleri* = *Kochii* = *Leisneri* = *Steinvvehrii* = *Treveri* = *VVillichii* = *Oederi*. = Bibliotheca *Selecta*, hinc *Antiqua & Recens Jo. Clerici*. Nova Reip. Literariæ *Petri Baelii* = hinc *Basnagii* = *Bernardi* = aptissima sunt informandis, excitandisque Juvenum ingeniis. *Diaria literaria*, quæ Venetiis Parisiis, & Florentiæ prodierunt, doctissima sunt. *Ephemerides Literariæ*, quæ Florentiæ prodeunt, quum omnigenæ Eruditionis Parentem Auctorem habeant, omninò comparandæ ac legendæ. *Bernensia Diaria* utraque, maximæ utilitatis reputantur. Cætera heic non persequar quæ ad Historiam Literariam viam struere possunt.

siensium, *Les novelles de la Republique de lettres*. *Novelle Bibliotheque Choisie*. *Journal Literaire*, nec non judicia de omnibus talibus actis litterariis, nuper Lipsiæ edi cœpta, & similia eruditorum diaria addunt, ut ex iis recentiorem statum rei litterariæ cognoscant.

§. IX.

In universali historia (1) utimur CHRISTOPHORI CELLARII *historia antiqua, media, & nova*, diversis vicibus edita, quæ *Studium Historicum.*

1.

(1) Studium Historiæ immensum est. Juris studioso proderit Scriptorum veterum lectio, hinc res Historicas per Compendia quædam discere. Sed nemo Historiam adgrediatur nisi jam *Chronologiæ* elementa didicerit. *Scaliger* = *Petavius* = *Vecchiettus* = *Funccius* = *Usserius* = *Mashamus* = *Bucholerus* = *Calvisius* = *Schubartus* = *Strauchius* = *Lydiat* = *Seldenus* aliique viri doctissimi res Chronologicas tractarunt. In quo cavendum, ne quorundam opiniones sequamur, unde universus benè constitutus Chronologiæ ordo evertatur. *Beveregii* Institutiones satis opportunæ sunt.

2.

quæ succincta quidem est, sed accurata, ex additis etiam tabulis synopticis, e quibus successio regum petitur, commendanda. Nec tamen male quis aget, qui viva præceptoris voce uti velit. Res memoriæ est historia, in qua tamen, ut discernamus

2.

Constitutis temporibus noscenda sunt loca ut Historia possit consistere. De Geographia mox dicendum est §.x. Historiæ inde Universalis Compendium apprimè necessarium est: Utilissimum reputatur quod *Bossuetus* exaravit, aut quod dedit *Cellarius*, aut *Elias Reusnerus*. *Boxhornii* Historia Universalis maximi usus esse poterit, ut etiam *Cæsaris Bulengeri* aliorumque quos laudat *Dufresnoy in Methodo Hist.*

3.

Post Historiæ Universalis Compendium Historia Sacræ Scripturæ inprimis cognoscenda, quod fieri potest Sacrorum Librorum Lectione, ubi necessarium est *Biblicum Apparatum Bern. Lamy* jam prælegisse, aut etiam *Sigonii*, aut *Cunæi* tractatus de Rep. Hebræorum. Si uberiorem Sacræ Scripturæ expositionem habere velit Juris Studiosus, *Tostatum* adeat = *Thomam de Vio* = *Franciscum Vantablum* = *Cornelium a Lapide* = *Menochium* = *Tirinum* = *Bellarminum* = *Symeonem Muysium* = *Calmetium*; hinc etiam *Erasmum* = *Grotium* = *Clericum aliosque*, partim pios, Par-

mus verum a falso, judicium locum habet, & exempla parallela multum lucis præbent, ita ut viva Præceptoris vox multum instruat. Optime tamen fecerit, qui Cellarianæ histor æ junxerit MARCI ZVERII BOXHORNII *chronologiam sa-*

cram

partim doctos sacrorum Bibliorum Interpretes: Brevis autem *Friderici Spanhemii* extat *Introductio ad Sacram Historiam utriusque testamenti*, quam, aut aliam necessario præmittendam censuerim sacræ Lectioni.

4.

Compendium Historiæ Ecclesiasticæ *Gothanum*, quod a *Vito Seckendorfio*, & *Hen. Bœclero* concinnatum creditur, satis aptum reputandum est tradendis Ecclesiasticæ Historiæ rudimentis. Vidi autem ego, ut ceteros nunc silentio prætervehi patiar, Compendium longè doctissimum exaratum nuper a Viro Celeberrimo *Laurentio Bertio Professore Pisano an.* 1760., Sternit nempe viam ad latiorem Historiæ Ecclesiasticæ lectionem, quam quis capessere potest perlegendo magna *Baronii* Volumina = *Spondani* = *H ttingeri* = *Antonii de Godeau* = *Racinii* = *Fleurii* = *Nat. Alexandri* = *Tillemontii* = *Gravesonii* aliorumque sapientissimorum Virorum.

5

Græcæ Historiæ perdiscendæ necessitas magna est, quo faciunt *Herodotus* = *Tucidides* (quem per-

cram & profanam, quæ cura JOANNIS ANDREÆ BOSII prodiit *Francofurti* 1660. *f.* vel CHRISTOPHORI SCHRADERI *tabulas chronologicas* & DIONYSII PETAVII *Rationarium temporum*, *quod Parisiis* recusum 1710. 8. & non so-

perlegas ex recensione Cl. Duckeri) *Xenophon* = = *Arrianus* = *Pausanias* = *Gemistus* = *Curtius* = In antecessum tamen legisse juverit *Gerbelii & Sophiani* Opus de Veteri Græcia, & *Bruningii Compendium Antiquitatum Græcarum*, hinc *VVossii Librum de Scriptoribus Græcis & Latinis*. Historia autem Græcorum satis commodè, si non optimè, habetur expressa a *Rollinio*, cui cautè fidendum.

6.

Romana Historia supponit Historiam Rituum Romanorum, de quo studio dicendum infra §. 12. not. 1. *Polybius* = *Dyonisius Halicarnassæus* = *Appianus* = *Dio Cassius* = *Herodianus* = *Zosimus* = *Theodorus Metochita* sunt Græci Romanæ Historiæ Scriptores. *Julius Cæsar* = *Sallustius* = *Livius* = *Vellejus Paterculus* = *Tacitus* = *Florus* = *Eutropius* = *Ammianus Marcellinus* = *Historiæ Augustæ Scriptores*, aliique inter antiquiores, Romanas res tradiderunt. Melior ac probatior horum Auctorum editio ea est quæ notas, & commentaria selectiora exhibet.

§. 7.

ſolum in hiſtoria medii ævi plenius adhuc eſt, ſed etiam in prioribus initium diverſarum ætatum & epocharum belle commonſtrat. CHRISTOPHORI ADAMI RVPERTI *Obſervationes ad hiſtoriæ univerſalis ſynopſin Beſoldianam minorem, cum ſupplementis Chriſtophori Arnoldi Franeckeræ* 1698. 8. ad hiſtoriam antiquam ex Nummis multum conducit & accurata eſt. In hiſtoria particulari regnorum, Germanica nobis eſſe debet notior, ac aliorum regnorum. Prævivit in ea nobis SAMVELIS PVFENDORFFII *Introductio in hiſtoriam regnorum & ſtatuum, Francfurti ad Mœnum* 1689. 8. & qui eo prolixior eſt atque Commentarii

F vi-

7.

Ad Hiſtoriam Bizantinam facit *Procopius* = *Agathias* = *Theophilactus Simocatta* = *Codinus* = *Nicephorus Gregoras* = *Georg. Logotheta* = *Cantacuzenus* = *Nicetas Choniates* = *Georg. Phranzes* = *Conſtantinus Porphyrogennetus* aliique in magna illa Bizantinorum ſcriptorum Collectione.

8.

Gradum deinde facit Hiſtoria ad inferiora tempora, quibus Regna quæque ſuis vivere legibus, ſuaſque res curare debuerunt; unde in ma-

xi-

vices habet BERNHARDI ZECHII *Europeischer Heroid*, qui sub nomine FRIDERICH LEUTHOLFF von FRANKENBERG prodiit *Lipsiæ* 1705. *f.* In quo historiam, statum & politiam regnorum egregie describit auctor, multaque adnectit acta publica, quæ ad pleniorem historiarum cognitionem conducunt. In simili regnorum historia ipse jam occupatus, quam accuratius elaboratam, ipsis ubique adlegatis fontibus, Deo volente, propediem evulgabo. Addi potest, quod nunc sub prelo sudat, *Syntagma Historiæ Germanicæ*, ex genuinis Historicorum fontibus illustratum. Prodiit novissimè *Methode pour etudier l' histoire où, apres avoir*

xima volumina excreverunt Collectiones Scriptorum Historiarum particularium locorum. *Schardius* = *Pistorius* = *Reuberus* = *Urstisius* = *Goldastus* = *Lindembrogius* = *Leibnitius* aliique perplurimi res Germanicas collegerunt; ut *Grævius* & *Burmannus*, heinc *Muratorius* & *Argelatus* per immensa volumina quosdam Italiæ Historicos ediderunt, quod *Cl. Mannius* Opus præstantissimum prosequitur. Pufendorffii *Introductio* a *Struvio* laudata summopere commendanda est, presertim verò cum *Supplementis Cl. de Glace* cujus octavum Volumen prodiit *Parisiis* an.1760.

avoir etabli les principes & l'ordre qu' on doit tenir pour la lire utilement, on fait les remarques neceſſaires pour ne pas ſe laiſſer tromper dans ſa lecture, avec un cataloque des principaux hiſtoriens & des remarques critiques ſur la bonté de leurs ouvrages, & ſur le choix des meilleures editions par Monſieur LANGLET du FRESNAY *a Bruxelles* 1714. 8.

§. X.

Alter hiſtoriæ oculus eſt Geographia (1) in qua commendanda primum eſt CHRISTOPHORI CELLARII *Geographia antiqua media & nova*, *Citzæ* 1687. 12. edita. Ad recentiorem Geographiam non male alias faciunt JONNIS HüBNERI *Geographiſche Fragen*, quæ nuperius iterum editæ, atque ad Ita- *Geographia.*

F 2 tum.

(1) Geographia *Cl. Cluverii* cum ampliſſimis notis *Bunonis*, *Martinierii* aliorumque valdè Juvenibus commendanda eſt, ut pariter Compendium Buffierii, & parvum Dictionarium Geographicum, quod ex Anglico in Gallicum & inde in Italicum Idioma verſum ſæpius recuſum eſt ac nuper Neapoli 1759. Magnum autem *Martinierii* di-

tum præsentem melius sunt accommodatæ. Nec errabit, qui itineraria Missonij, Mocqueti, Monconnisii, aliorumque addiderit, in his enim meliores latent deliciæ, & innocentes magis, ac in scandalosis istis & detestandis fabularum Romanensium libris. Noviter prodiit MELISSANTIS *Geographia novissima*, *Francofurti* 1709. 8. 1. Tomis, qui, licet non in omnibus sit accuratus, reliquis tamen est prolixior & plerumque accuratior.

§. XI.

Dictionarium pluribus in fol. voluminibus constans utilissimum esset, uti pariter *Atlas Cl. Bleau*; sed impensarum ratio plurimos retrahit ab horunce librorum lectione; Juverit inde *Delisley* Atlantem sibi comparare, aut *Tables Geographiques ap. Barbou Paris* 1760. quum maximæ utilitatis esse censeantur. *Cl. Büschingii* habemus *Introductionem ad Cognitionem constitutionis Geographicæ & Politicæ Regnorum & Rerump. Europæ*. Eam utilissimam censeo & ex editione an. 1759. ex Germanico posset in commodius idioma transferri maxima omnium utilitate. Commendandum est etiam utilissimum Opus quod prodiit *Bernæ* 1761. duobus Voluminibus in 8. cui titulus: *Geographie Historique par M. F. O. M. B. a N.*

§. XI.

In Genealogicis (1) utimur *Tabulis Genealogicis* GEORGII LOHMEYERI, quæ *Luneburgi* 1700. *f.* recusæ, & JA-CO- *Genealogia & Heraldica.*

(1) Ex eadem ratione, qua ostenditur Historiæ Utilitas, profluit Genealogicæ, & Heraldicæ artis consideratio. Lites circa fideicommissa illud exigunt ut familiarum Genealogia in Judicio consideretur: ad evincendam familiarum identitatem plurimum confert Stemmatis cognitio, unde Heraldicæ Artis usus, & veterum Chartarum; de quibus, ne rem longius, quam par est prosequar, disseruit *Chr. Thomasius de Fide Juridica*. De fide autem Diplomatum & de Scientia Diplomatica conferendus omnino est Doctissimus *Scipio Maffeius in Historia Diplomatica* = *Ludvvig* in reliq. manuscriptorum omnis ævi diplom. = *hinc Struvius in Historia Diplomatica* = *Muratorius in antiquitatibus Medii Aevi* = *Papebrochius in Propilæo in Tom. 2. Aprilis Bollandi* = *Mabillonius* = *Fontaninus* = *Germonius* = *Coustant* = *Ruinart* = *Lazzarinus* = *ut Conringium* aliosque antiquiores relinquam. *VValterus Lexicon Diplomaticum* incredibili, improboque labore confecit, ubi singulorum seculorum varias multiplicesque litterarum formas ductusque pinxit: laboris potius exhauriendi cupiditas, quam utilitatis con-

COBI VVILHEMI IMMHOFFII *notitia procerum S. Romano-Germanici Imperii*, quæ *Tubingæ* 1700. *f.* recusa, & non solum originem cujusvis domus in Imperio nostro monstrat, sed etiam divisionum in varias lineas. Ad periodos recentiores potissimum faciunt JO. HüBNERI *Tabulæ Genealogicæ*, *Lipsiæ* 1708. *f.* licet parum accuratæ in medii ævi Genealogiis, in quibus receptas plerumque opiniones sequitur. *Artem Heraldicam* in compendio illustravit auctor *der Durchlauchtigen Welt*, parte quarta & CLAUDII FRANCISCI MENETIER scripta varia, inprimis *la veritable art du Blazon, ou l'origine & la pratique des principes Heraldiques*, *à Lyon* 1673. 12. Addimus IMMANUELIS VVEBERI *Examen artis Heraldicæ*, haut ita pridem apud

nos

consideratio magnum opus produxit; nam Diplomaticam artem nemo optimè perdiscere potest, nisi qui veteris Ævi Historiam calleat, ac permultas Chartas, variaque Diplomata propriis oculis lustraverit. Qui autem rei Diplomaticæ operam navare velit Juvenis studiosus necessarió comparare debet *Eberhard. Baringii Clavem Diplomaticam ed. Hanoveræ* 1737. & præstantissimum *Cl. Du-Cangii Glossarium mediæ & infimæ Latinitatis*.

nos recusum, quod ipsam hanc artem per quæstiones tradit. Qui tamen plenius instrui cupit, summo cum fructu utetur opere perfectissimo PHILIPPI JACOBI SPENERI, cujus *insignium theoria, seu Operis Heraldici pars specialis* primum prodiit *Francofurti ad Mœnum* 1682. *f. pars generalis, Francofurti* 1690. *f.* Addimus I. A. RUDOLPHI *Heraldicam Curiosam, Nürnberg* 1698. *f.* quæ generalem Heraldicæ partem admodum accurate deducit, singula exemplis illustrat & observationibus historico-politicis. Dolendum saltim, quod in terminis Heraldicis, illis utatur, qui non ubivis recepti.

§. XII.

Studium antiquitatum & alia.

Restant adhuc alia, quæ non æque necessaria sunt ac priora, ad ornatum tamen multum conducunt. (1) Romanorum qui-

Y.

(1) Studium Antiquitatis quam necessarium sit Juris studioso, facilè exinde noscitur, quod in Jure nostro Romanas identidem leges explicare debeamus; neque autem & verba & spiritum harunce Legum assequi possumus, nisi notitia tra-

da-

quidem antiquitates ad intellectum legum, quæ ex jure Romano desumtæ, multum faciunt, ita ut qui ipsos juris textus solide velit interpretrari, earundem notitia instructus esse debeat. Dolendum tamen nos destitutos adhuc esse justo anti-

datur rituum Romanorum. Quo facere potest *Cellarii noticia Rituum Romanorum* = aut *Adrian. Stegeri Antiquitatum Romanorum brevis Descriptio* Lipsiæ 1739. aut *Nieuportii Ritus*, aut *Cl. Monchablonii Dictionaire Abregè d'Antiquitè*. Paris 1760. Et sanè ante Cujacium Interpretes in tenebris aberrantes quoquo se verterent turpiter labebantur, quod quidem vitium fuit temporum, non hominum; Nam Jurisprudentia caput neque suum extulit, nisi quum depulsâ barbarie literæ in Italia renascerentur.

2.

Nemo ignorat Jus Romanum antiquitatis partem esse præcipuam, ~~ac totam ferè~~ Romanæ Reipublicæ formam includere: Inde necessarium est antiquitatis Romanæ eam adipisci notitiam, quæ benè percipiendo Juri Civili possit inservire. Post Cujacii tempora Philologiam Juris Romani assiduè multi coluerunt; unde tanta subcrevit observationum seges, ut Romana Antiquitas quantum ad leges attinet, satis superque ob oculos possit exhiberi. *Thomasius* parte aliquâ Institutionum Imperialium argumentum hoc tra-

tiquitatum Romanarum systemate, quæ enim habemus, vel plane nullius sunt usus, vel non sufficiunt, alias. Conatus ipse fui aliquid hac in parte, edendo *antiquitatum Romanarum syntagma de diis & sacrorum ritibus*, *Jenæ* 1700. 4. Quod, vo-
G len-

tractavit. *Heinneccius* Institutionum Justinianearum methodo digessit seorsim, quæ jam ubique reperiebantur; quâ collectione valdè juvantur Juris studiosi, qui si ad manus habeant pretiosissimum *Pitisci Lexicon Antiquitatum Romanarum*, subsidiis nullis carent.

3.

Qui autem fortius Juris Romani Scientiam promovere cupiunt, aliis omninò indigent adjumentis, nempe exactâ Veterum Scriptorum Lectione, antiquorumque monumentorum consideratione. Numismatum Historia utilis est, de qua conf. *Patinus in Histor. Numismatica* = *Struvius* = *Labbeus* = *Rinchius* = *Fabricius in Bibliographia Antiquaria Cap.*16. aliique viri præstantissimi ac præsertim *Spanhemius in Opere immortali de usu & præstantia Numismatum*, & *Heinec. de usu Numismatum in Jurisprudentia*.

Inscriptiones etiam maximè Romani Juris studia juvant, prout ex sæpè laudatis *Gruteri* = *Reinhesii* = *Fabretti* = *Sponii* = *Fletvvodi* = *Muratorii Collectionibus* elucescit. Romanæ autem leges

lente Deo alterum ſequetur, in quo politia, leges, Comitia, magiſtratus Romanorum & ipſum jus Romanum plenius explicabitur. Si quis rei nummeriæ horas quaſ-

ges ære, & lapidibus inſcriptæ etiam nunc repe-riuntur, quarum nonnullas ex Muſæo Farneſiano depromptas edidit *Fulvius Urſinus* ad Calcem *Antonii Auguſtini de legibus*, quas poſtea diſcerptas ac pluribus mendis deturpatas in ſuam Collectionem tranſtulit maximi voluminis Compilator *Terraſſonius*. *In Muratorii = Chinſulii Collectione* (cujus alteram parte avide expectat Orbis eruditus ab *Ed. Corſinio* Polyſtore famigeratiſſimo) ut & in aliis collectionibus nonnullæ extant. In *Tranſactionibus Anglicanis* itidem aliæ. *Senatuſconſultum de Baccanalibus tollendis* illuſtrarunt *Bynchershoekius & Math. Ægyptius*. *Tabulam Trajanam Puerorum Alimentariorum Muratorius in Symbolis Gorianis T. IV. P. 2.* Tabulas alias Viri docti inluſtrarunt, ac præſertim *Cl. Barbeyracius* in Supplemento ad *Du-montium*, ubi ex ære, & marmore publica acta proſert. Celeberrima autem ea eſt, quæ multis abhinc annis reperta Lex in agro Neapolitano, cujus partem dimidiam ſecum in Angliam tranſtulit *Comes de Faifax*, atque inluſtrarunt ut integram *Cl. Matta rius = Franc. Carolus Conradus = & Marchio Maffejus*; quum deinceps pars altera reperta materiem ſuppeditaverit *Cl. Mazzocchio*, ut doctiſſimum in leges Heracleenſes

quasdam successivas destinare velit, *bibliothecam numismatum* quam 1693. 12. edidi, adire poterit cui non male jungitur

ses Commentarium scriberet. Maximum verò Literariæ Reip. commodum utilitatemque affert, ut ex ipsius Epistolis cognovi, totius Antiquitatis promus condus *Seb. Donatus Lucensis*, qui in novissimo Inscriptionum Thesauro, quem adornat, Legum & Senatusconsultorum amplissimam Classem constituit, ac præmittit *March. Maffei Artem Criticam Lapidariam*, quam ex Cl. Viri Schedis propria manu descriptam illi communicavit *Cl. Seguierius*.

4

Neque porrò censendum est rerum antiquarum cognitionem sufficere ad rectam interpretationem legum Romanarum: Eam haurire quis potest ex aliorum Libris; perfectum verò Judicium nonnisi ex ingenio optimè instituto; siquidem Jurisconsultus *Critices* præsidio carere nequit: Unde regulas hujusce artis apprimè callere debet, cujus præcepta & apud *Scioppium de Arte Critica* = & *Robortellum* = & *Walchium* = hinc apud *Clericum* aliosque facile reperiet. Juris autem studioso valdè proderit observasse, quæ adpositè ad Jurisprudentiam docuerunt & *Guil. Bestius de Ratione emendandi Leges*, = & *Herm. Noordkerk Observ. Cap.* 1. = *Ulric. Huber. de Rat. Jur. docend. & disc.* = *Bynckerboekius in Præf. ad Observat. Jur.*

EUCHARII GOTTLIEB RINCKII *de veteris numismatis potentia & qualitate lucubratio*, *Lipsiæ* 1701. 4. in qua multæ leges Romanorum de re nummaria illustrantur. Ad recentiorem numismatum historiam & cognitionem facit JO. GRÖNINGI *neu eröffnete historie der modern Medaillen*, quæ *Hamburgi* prodiit 1702. 8. Continetur hoc atque alia scripta in libro, cui titulus: *der geoffnete Ritter-Platz*, *Hamburgi* 1702. 8. in quo ea, quæ scitu maxime necessaria, quæ vel ad rem militarem, civilem, naturalem, artem equestrem atque alia ejusmodi faciunt, declarantur, ut inservire possint ad cognitionem variarum rerum. Ad medii ævi Numismata facit JO. PETER LUDEVVIGS *Einleytung zu dem Teutschen Munz-Wesen mittler Zeiten*, *Halle* 1709. 8. quæ ad notitiam nummorum cavorum atque bracteatorum multa cura introducit.

§.XIII.

§. XIII.

In ipsa jurisprudentia negligitur communiter historia juris, admodum tamen est necessaria, immo ipsi juris tractationi præmittenda (1). Ex pluribus commendanda est JOANNIS DOUJATII *historia juris civilis Romanorum*, *Parisiis* 1687 4. Hæc *Historia Juris.*

(1) Historia Jurisprudentiæ necessaria adeo est, ut sine illius cognitione Juris Studiosus parum proficere possit: Unde viri doctissimi eò semper animum converterunt, ut Jurisprudentiæ Historia quammaximè perficiatur. *Pomponius Jurisconsultus* jaminde necessitatem agnoscens Historiæ Juris, *Enchiridion* reliquit, ex quo manavit *l.2. ff. de Orig. Jur.* ubi de Magistratibus Romanis & de successione Prudentum permulta proposuit; unde plures eamdem legem fusè interpretati sunt = *Garro* = *Balduinus* = *Muretus* = *Cujacius* = *Faber* = *Ventura Coccus* = *Papilio* = *Lindemann* = *Lauterbachius* = *Sithmannus* = *Eberlinus* = *Ger. Coccejus* = *Leevvenius* = *Maelenius* = *Beyerus* = *Gundlingius* = *Brunckershoekius* aliique. Historiam verò Juris Romani ex integro delinearunt *Rivallius* = *Libergius* = *Chytraeus* = *Forsterus* = *Rhala* = *Kayser* = *Reyer* = *Gothofredus* = Hinc plenius, fusiusque eamdem tradiderunt *Traisandus* = *Doviatus* = *Schu-*

Hæc tamen cum in nostris oris sit rara; introductionis loco nobis esse potest SIMONIS van LEEUVVEN libellus *de origine, progressu, usu atque auctoritate juris civilis* cum notis Vinnii editus *Lugduni-Batavorum* 1671. 8. *Ienæ* 1697. 8.

Ie-

Schubartus = *Thomasius* = *Joseph de Ferriere* = *Gravina* = *Struvius* autem noster plenissimam & longè doctissimam edidit *Jenæ* 1718. *T.* 1. *in* 4. Avidè legitur *Terrassonii Histoire de la Jurisprudence T.* 1. *in fol. ed. Paris.* 1750. Operis Præfatio Compilatoris adeo imperitiam indicat, ut exinde illius levitatem quisque jure optimo conjiciat. Constat universum opus *pagg.* 484. Leges Regiæ *pag.* 72. occupant, Leges XII. Tabb. usque ad pag. 235. examinantur; In quo *Clarum Sylvium* dumtaxat & *Jacob. Gothofredum* expilavit. Fusè deinde agit de Compilationibus legum & præsertim de *Florentino Tandecte*, cujus Historiam latè hausit ex *Brenckmanno*, uti postea ~~ex *Pancirolo*~~, *Frehero aliisque Elogiographis* traxit Vitas Jurisconsultorum, paucis suppradditis. Plura exinde reliquit intacta, minus utilia tractavit abundè, omnia, illaudatis Auctoribus, per quos profecerit, propriâ auctoritate constituens: ridendâ aliquando & exsibilanda eruditione utens. Pro exemplo esse potest quod rationem dicendi priscam & in Legibus Regiis, ac XII. Tabulis adhibitam *Linguam Oscam* appellet. Quid quod? Homo ridiculus, quum Historiam

recusus, in quo legum veterum, librorum juris & variarum editionum rationem erudite persequitur. Addi tamen potest JACOBI GOTHOFREDI *manuale juris*, & qui cum eo prodiit JOSEPHUS MARIA SUARESIUS in editione ultima *Amste-*

riam Jurisprudentiæ scribat, de Romanorum Legibus aliis & Senatusconsultis nunquam agit, illud solummodò notans quod de iis jam egerit *Ant. Augustinus*. Aliam inire viam Viri doctiores, quos heic non referam, contentus dumtaxat si laudavero *Heinneccii Historiam Juris* cum notis *Cl. Ritteri*, aut eam quam scripsit *Salom. Brunquellus*, quâ nullam novi elegantiorem utilioremque (si tamen dematur Dissertatio præliminaris). Editio emendatior ea est quæ prodiit *Amstelodami* 1738. Commendanda autem maximopere Juvenibus Historia Jurisprudentiæ Romanæ *Jo. Augusti Bachii ed. Lipsiæ* 1754. quem, ipsâ fraudante Juventâ, supremum obiisse diem boni omnes doluerunt. Prodiere anno 1759. Taurini Dissertationes in Jus Civile compactæ *a Jo. Antonio Bruni Alexandrino*, sed eæ sunt quæ mirum in modum Ovidianum Chaos referre mihi videantur.

In Juris Historia peculiarem sibi vindicat locum Jurisconsultorum tam veterum, quam recentiorum Historia. Pro Veterum cognitione legendi *Rutilius* = *Henelius* = *Forsterus* = *Hotomanus*

stelodami apud Elzevirios 1663. 12. Hoc enim, tamquam verum Manuale, in quo non solum historia juris, sed etiam dispositio Pandectarum & leges notabiles exhibentur, dignum ut omnium manibus teratur. Addere quis potest CHRISTIANI THOMASII *navorum jurisprudentiæ ante*

nus = *Cotta* = *Rivallius* = *Bertrandus* = ac præsertim *Guil. Grotius*, cujus accuratissima elucubratione non careat Juris studiosus = Recentiorum Historiam illustrarunt *Jo. Baptista a S. Blasio* = *Ficardus* = *Mantua* = *Simon* = *Gravina*. Hinc Germanorum *Melchior Adami*, Italorum *Pancirolus* = *Scardeonius* = *Papadopulus* = *Alidosius* = *Fabbruccius* = Hispanorum *Nic. Antonius* & sic de singulis. Habemus porrò seorsim vitam plurium Jurisconsultorum, ità *Irnerii Bynchershoekius* = *Pagenstecherus* = *Accursii Petr. Baelius* = & *Cl. Mazuchellius* = *Antonii de Pratoveteri Consuetudinum Feudalium Instauratoris Eric. Mauritius* = *Struvius* = *Schilterus* = *Reverus* = *Thomasius*. *Cujacii* vitam scripsit *Papirius Masson* = *Antonii Augustini Andreas Schoti* = *Hotbomanni Naucletus*, *Doschius* = *Petri Pithoei Josias Mercerus* = *Harprechti Lansius* = *Stypmanni Pomereschius* = *Pancirolii Thomasinus & Heinneccius* = & sic de ceteris. Nulla tamen scriptio adcommodatior existimari potest, quam Viri immortalis *Jos. Aurelii de Januario Respublica Jurisconsultorum*, ubi

ante Justinianeæ libros duos ex editione secunda, *Halæ* 1707. 4. & HENRICI ERNESTI KESTINERI de *defectibus Juris Communis in Republica Germanica dissertationes*, *Rinthelii* 1708. 4. ut liberemur a vulgi opinione, quasi sine erroribus sit Jus Justinianeum. Præcipue vero in historia juris æstimandæ JOAN. VINCENTII GRAVINÆ *Origines Juris Civilis*, *Lipsiæ* 1708. 4.

H §.XIV.

ubi sensim certissima de Jurisconsultis celebrioribus Judicia profert, ac tanta dulcedine cuncta miscet, & legentium animum demulcet, ut pedem referre ex amœnissima regione nesciat, qui hisce deliciis fuerit irretitus. *Rara hæc Scriptoris felicitas*, (inquit Menckenius *in Ep. ante Remp. Jurisconsultorum Lipsiæ editam*) *probari ab omnibus, & in omnium amorem & gratiam venire*. De Januario *Vid. Act. Erud. an.*1731. *Buderus in Struvium Cap.*10. *§.*3. *Heinnecc. in Præf. ad VVissembachium Journal des Sçavans an.*1746. *p.*588. *Cl. Lamius in Memor. Ital. T.*2. *P.*1. *Bruckerus in Pinacotheca Dec.VIII.* Quæ simul collecta habentur *in Ed. Fer. Autumn. Neap. an.*1752.

§. XIV.

Jurisprudentia Elementa.

In Jurisprudentiæ tractatione præire [1] nobis poterit *B. Parentis Jurisprudentia Romano-Germanica forensis*, ad usum

1.

(1) Agitur hic de tradendis Jurisprudentiæ Elementis. Justinianus Imperator in confectione Corporis Civilis Institutiones conficiendas curavit; sed ipsarum ordinem multi reprobarunt; nominasse sufficiat *Leibnitium in Nov. method. docend. discend. Jurisp. P.2. §.IV. & Thomasium de Nævis Jurisp.* Alij ut *Jacob. Gothofredus in Comm. ad Tit. de Reg. Jur.* arbitrantur præmittendum Institutionibus esse titulum *de Regulis Juris*, qui ultimo loco in Pandectis habetur. De hac inutili, sed nomine, & pugnantium fama nobilitatâ quæstione vid. omnino Vir Jurisconsultissimus *Aurelius de Januario Feriar. Autumn. pag.188. ex ed. Neap. an.1752.* Mihi quidem videtur ab institutionibus incipiendum esse.

2.

Temporibus Lotharii Saxonis Epithome isthæc Justinianea explicabatur, uti probat *Laur. Theodor. Gronov. in Emend. Pandect. Cap.20.* Institutionum antiqua manuscripta pauca reperiuntur. In Bibliotheca *Viennensi* antiquum extare prodit *Lambecius lib.2. Cap.20. n.121. p.810.* Sed an-

sum fori Saxonici præsertim accommodata. Huic, ut eo melius aditus paretur ad Pandectas, addi possunt ULRICI HUBERI *positiones juris contracta*, secundum institutiones & Pandectas, ad primordia disciplinæ, usumque fori attemperatæ, *Frane-*

antiquitatis Larvam detrahunt Glossæ ævi inferioris prout adnotabit *Adam. Franciscus Kollarius* qui in Epistola Vindobonæ edita An. 1760. eos *Lambecii* labores se confecturum spondet. In *Paulino Collegio*, quod *Lipsiæ* erat, duo antiqua memorat *Joach. Fellerus in Catal.* 1. *Manusc. Pulp.* 16. *n.*40. Alterum ex *Tigurina* Bibliotheca *Hotomannus*, ex propria alterum celebraverat *Cujacius*. Seculi X. Institutionum Codicem commendat *Cl. Iselius Professor Basileensis*. Laudatur alter etiam ex *Uffembachiana*, aliumque laudat *Montfauconius* in Diar. Italico. Confer. omnino Eruditissimus *Ludevvig. Tom.*2. *Opusc. diss.*16. *p.*1037. *& in vita Justiniani*.

3.

Multi exinde in Institutiones Commentaria scripsere, miserumque libellum opprimere contenderunt. Alii antiquitates curarunt in Institutionibus exponendis ut *Cujacius* = *Grotius in Floribus sparsis* = *Alteserra* = *Contius* = *Aleander* = *Broeus* = *Merillus* = *Cyphanius* = *Rittershusius* = *Muretus aliique*. Commentaria Forensia *Jo. Faber* = *Ang. Aretinus* = *Perinus* = *Mysingerus* = *Sch-*

neckera 1682. 8. & cum ſcholiis CHRISTIANI THOMASII, *Lipſiæ* 1685. 8. qui liber ſumma cura eſt elaboratus. Inter editiones Inſtitutionum vero optima eſt JOANNIS SAMUELIS STRYKII, *Halæ* 1698. 8. Ex commentariis ad Inſtituta com-

Schneidevvinus = *Heigius* = *Harpprectus* = *Hunnius* = *Zoeſius* = *Ludvvellus* = *Bachovius* = *Locamerus* = *Felmannus* = *Gylmannus* = *Borcholten* = *Franzkius* = *Hoppius*. Accademica *Taubmannus* = *Riemerus* = *Gerhardus* = *Colerus* = *Ungepaur* = *Manzius* = *Mindanus* = *Schulz* = *Brandemuller* = *Eyben* = *Ev. Otto* = aliique innumeri, quorum nomina reperias in Bibliothecis Juridicis jam laudatis not. 1. Inter tot tantaque commentaria *Arnoldus Vinnius* præceteris commendandus maximè Juvenibus eſt, qui ſolidiora ſcrutatur acutè, inutilia rejicit omninò. *Cyrilli Neapoletani Juriſconſulti* Doctiſſimi Commentaria in Inſtitutiones illud potiſſimum commendat, quod uno eodemque loco haberi poſſit & Antiquitatis notitia, & aliqua rerum practicabilium cognitio, & maſculæ ſolidioriſque Juriſprudentiæ Scientia, methodo adeo facili perſpicuaque, ut nihil preſſius, aptiuſque deſiderari queat.

4

Qui autem proprio marte Inſtitutiones compoſuerunt, Dii veſtram fidem! ſi, ut *Leibnitius ajebat Nov. Meth. P.* 2. §. 61. vel freto Danico ſter-

commendandus est JOACHIMI HOPPII, ad usum eorum, qui juris initia faciunt, maxime accomodatus, & ANDREÆ HOMBERGII *prælectiones academicæ ad Institutiones Justinianeas*, *Helmstadti* 1703. 4. Addi potest JOACHIMI HOPPII *examen*

sternendo non sufficiant! *Althusius* = *Wultejus* = *Corvinus* = *Matthias Stephani* = *Schilterus* = *Rheden* = *Voetius* = *Schöpferus* = *Zouchæus* = *Mullerus* = *Tabor* = *Eisenhartus* = *Rachelius* = *Pufendorffius* = *Huberus* = *Thomasius* = *Westenbergius* = *Van-Eck* = *Coccejus* = & qui non? *Augustinus Fontana* plusquam tercentas ea ætate memorat. De Bibliothecis posterioribus nihil addam. Mirandum verò non est tantam Librorum subcrevisse congeriem, quorum loco commodius *Institutiones Imperiales* haberi potuerant, siquidem alienâ arare vitulâ, & constituto ordine Verba proferre consueta, scriptorumque loca celebriora & jaminde quolibet trita solo enumerare, quisque etiam è Vervecum Patria satis commodè valet.

5.

Studium verò Institutionum maximè juvatur *Tabulis Synopticis*, quas valdè *Leibnitius Nov. meth.* P. 1. §. 7. commendavit, quibusque Viri docti maximis explanandis Operibus usi sunt, uti *Althusius* = *Timplerus* = *Zwingerus* res politicas explanarunt. = *Mullerus*, = & *Olivecrantius Grotium*,

men Institutionum Imperialium, in quo per erotemata, quæstiones in Institutis obvenientes, quas ad usum hodiernum direxit, tractat. Qui pleniorem & subtiliorem quærunt Commentarium, habent ARNOLDI VINNII, recusum *Noribergæ* 1676

tium, = *Lud. Menckenius* Universum Pandectarum Opus. Atque ita Institutiones exposuerunt adpositis Tabellis *Haloander* = *Murnerus* = *Stekius* = *Merillius* = *Lynkerus* = *Hertius* = *Paulus Fucsius Jenæ* 1655. = *Jodoci Beckii* Tabulæ Synopticæ commendabantur a *Francisco Carolo Conrado*, & sæpè recusæ sunt curâ etiam *Frid. Ritteri*. Postuma editio est *an.*1759. *Augustæ Taurinorum*, quæ præceteris maximè commendanda, quod annexum habeat *Stemma Cognationis & Varias regulas & casus* enumerandi gradus successionis ab intestato. His itaque, hisce similibus carere nequit Studiosus Juris.

6.

Institutiones autem Justinianeæ, quum præsertim ex *Caii Jurisconsulti commentariis* fluxerint, sedulò inquirendum est *in Caii* Fragmenta; quo faciunt præstantissima *Oiselii* & *Schultingii* adnotata. Caveant tamen Juvenes ut rectè secernant quæ *Cajo* addita sunt ab *Aniano & VVisi-Gothis*, quæque notarunt *Contius Disp. Cap.*12. *& Gothofredus Prolegomen. in Cod. Theod. Cap.*5.; In maxi-

1676. 4. qui Bachovium secutus, quæstiones magis arduas tractat, atque Instituta cum Pandectis perpetuo confert. Qui praxin amant, addere possunt JOANNIS PHILIPPI *usum practicum Institutionum, Lipsiæ* 1677. 4. editum, in quo formulas actio-

ximos enim errores delabi facile est, ut *Ex. Spanhemio* contigisse videmus, qui manumissionem in Ecclesia *Gajo* tribuit, quum hic tamen floruerit ætate *Hadriani* uti notant *Marcilius ad §.6. pr. Inst. Aegid. Menagius Amoenitat. Jur. Civ. Cap. fin. & Jo. Van-de-Watter lib.IX. Obs. Jur.*16.

7.

Qui verò uberiorem ex Institutionum studio fructum capere velint, jungant necesse est *Theophili* Paraphrasin Græcam, quam omnium primus invenit Doctissimus *Politianus* uti prodit *Miscellaneor. Cap.*84. Sed ibi quum locum, ubi illa extaret, minimè indicasset, de illa invenienda frustra laborarunt permulti, ac maximè *Conr. Heresbachius* Jurisconsultus non ignobilis, qui Italos fortasse cœcos existimans, iter Italicum suscepit, loculosque omnes perquisivit, sed fortuna parum secunda usus est. *Bembus* tandem *Cardinalis* ipsam ex Bibliotheca Veneta Divi Marci in lucem protraxit, quum jam Codex asservaretur in Bibliotheca *Bessarionis*. *Viglius Zuichemus* autem edidit uti *Lynckerus* = *Struvius* = *in Bibl.* obser-va-

actionum ad singulos paragraphos adducit. Ad controversias Institutionum faciunt JOANNIS STRAUCHII *dissertationes Justinianeæ*, quibus adnotationes theoretico practicas addidit CHRISTIANUS THOMASIUS, *Francofurti* 1683. 4. in iisdemque usum fori Saxonici docuit.

§. XV.

varunt, hinc *Henr. Mylius in Theophilo suo Cap.*5. §.3. *p.*40. *Menckenius in Vit. Politian. pag.*303. *ed. Lips.* 1736. *Gundling. in Gundlingian. P.II. p.*118. Post varias autem editiones fusè enarratas *a Fabricio Bibl. Græc. Vol. XII. p.*354. *Car. Hannibal Fabrottus an.*1638. *Jo. Doviatius* 1681. (Conf. *Acta Erudit. an.*1683. *pag.*289.) postremo autem *Cl. Boehemerus* emendatissimam, in lucem ediderunt.

§. XV.

In Pandectarum [1] editionibus commendanda est DIONYSII GOTHOFREDI, & præcipue ea, quæ cura SIMONIS van *Tractatis Pandectarum.*

I

1.

(1) Pandectarum Magnum opus aggressurus Juris Studiosus in antecessum ea sibi parare debet, quæ ad immortalis Operis intelligentiam conducunt.

2.

Primum nosse oportet unde Collectio isthæc coaluerit, & quâ ratione id peractum fuerit sub *Imp. Justiniano*, quò faciunt omnes, qui de Historia Juris tractantes de hac compilatione disseruerunt. Plenissimè autem *Cl. Ludevvig. in Hist. Imp. Justiniani*.

3.

Ordinem præterea cognoscat Studiosus Juris. Tribonianum sanè ordinem *Edicti Perpetui* servasse opinantur *Ant. Augustinus Emend. lib.* 1. *c.* 1. *Duarenus Disp. Anniv. lib.* 1. *c.* 55. *Kleinschmidius in Præcog. Jur. Tract. IV. sect.* 17. *num.* 36. Non tamen semper retinuisse putarunt *Dyon. Gothofredus ad l.* 2. *ff. de Stat. Hom. Ericius Mauritius*

de

van LEEVVVEN prodiit *Amstelodami* 1663. *fol.* Hæc tamen cum hodie rarius habeatur, usui esse potest illa, quæ *Lugduni* facta 1650. *fol.* cum non solum justo caractere constet, sed alias etiam satis sit emandata. Licet in frequentiori usu esse

de lib. Jur. Comm. §.8. *Bynkershoekius Obs. lib.*2. *c.*25. *Brenckmann. de ll. Inscript.* §.5. Noscendus quidem Ordo, sed de eo non disputandum; futilem namque quæstionem reijecerunt *Cujacius* = *Gothofredus* = *Menkenius* = *Linckerus* = Cavendum tamen ne eundem damnemus cum *Connano* = *Donello* = *Titio* = aliisque Viris præstantissimis, ut *Jo. Clerico Bibl. Ancien. T.*23. *p.*97.

4.

Ordine non leviter inspecto, notitiam Jurisconsultorum, quorum inibi habentur fragmenta, necessariam esse quisque noverit, qui videat boni interpretis partem esse, indolem, spiritumque auctoris perscrutari. In quo considerandum est Vett. Jurisconsultos in duplicem abiisse familiam, *Proculejanorum* nempe, & *Sabinianeorum*, ac Proculianos Stoicæ Philosophiæ nomen dedisse, uti jam notarunt *Cujacius* = *Merillius* = *Galvanus* = *Schilterus* &c. = deinde in peculiaribus Dissertationibus collectis *a Gottlieb. Slevogtio Jenæ an.* 1724. = *Bohemerus* = *Ev. Otto* = *Cornelius Van-Eck* = *Sam.*

esse soleat, quæ Lipsiæ haud ita pridem prodiit, & emendata quidem est atque iteratæ editioni præferenda, sed characterem habet admodum minutum. Ex commentatoribus eminet HENRICI ZOëSII *commentarius*, *Lovinii* 1675. *f.* & *Colo-*

Sam. Heringius. = *Conf. Heumann. Act. Philosoph. P.VIII. p.* 164. Studium inde partium necessario ex hisce principiis expendendum.

5.

Non uno autem eodemque modo scripserunt omnes, sed alii Respondendo, alii Commentando Jus proposuerunt. Rationem autem scribendi respondendique necessario cognoscere debemus, quo faciunt *Brisson. Select. Antiq. IV.* 56. = Merill. *Observat. V.* 29. = *Gilb. Regius Enantiophan. c.* 14. = *Terrenontus Animadvers. II.* 11. = *Cujacius Obs. III.* 26. *IV.* 1. = *Mars. Cordon. Prætermiss.. c.* 11. = *Ant. August. Emend. l.* 6. = Hinc *Gerog. Scubartus Exerc. II. p. m.* 265. = *Kressius de Rat. dec. in vario Jure* = *Zachar. Huber. in Dissert. ad l.* 63. *de R. N.* = *Ant. Matthæi de mod Vet. J.C.* = *Brunquell. de Retractat. Vett. J.C.* aliique per plures.

6.

nia 1689. 4. qui non quidem ad leges singulas facit, justo tamen atque accurato ordine Pandectarum titulos disponit, & leges per rationes solide probat, ita ut etiam systematis vicem possit gerere. Addi potest JOANNIS BRUNNEMANNI Com-

6.

Latina autem Jurisconsultorum lingua ipsis multoties dumtaxat propria est; quam quidem nonnulli culparunt ut *Valla*, & *Franciscus Floridus Sabinus*, quorum cavillationes solide refutatas cum variis Opusculis de *Latinitate Vett. Jurisconsultorum* junctim edidit *Car. And. Duckerus* cui jungendus *Kirchmajerus in Elog. Latinitatis Jurisconsultorum* = *Morhofius de latinitate in Digestis* = *Moshemius de linguæ Lat. Cult.* = *Hyer. Brücknerus de latinitate Corporis Juris*.

7.

Videat deinde Juris studiosus necessarium valdè esse ut *Inscriptiones Legum* considerentur, quum exinde dignoscatur quis fragmenti sit Auctor, & ex quo Commentario profluxerit. *Jac. Labittus singulas Leges singulis seorsim* restituit Jurisconsultis. *Labitti* Editio optima est, quæ prodiit *an.* 1713. *Ultrajecti* cum notis *Henr. Reynoldi* = *Ant. Augustinus* = & *Wolfang. Freymonius* similem navarunt operam = sed omnium vicit labores *Cl. Abrah. Wielingius in Jurisprudentia Re-*

sti-

Commentarius, qui ab eo commendandus, quod ad singulas leges est directus, e quibus casum & quæstiones format, easdem decidit atque ad scriptores remittit. Qui antiquam juris Romani rationem petit, jungere poterit JO. SCHILTERI *Com-*

stituta; ubi Indicem Chronologicum constituit per totum Juris Justinianei corpus. *Scipio Gentilis* = *Lauterbachius* aliique hasce observationes improbarunt prolixè reprehensi ab *Jo. Strauchio* = *Reynoldo* = *Brenckmanno* = *Gundlingio* = Ad Legum Inscriptiones probè constituendas facit Index Jurisconsultorum qui ante Manuscriptum Florentinum magna ex parte græcè scriptus deprehenditur de quo vid: *Cujac. Obs.l.* 21. = *Binckershoek ad* L. Ἀξίωσις *p.*5. = *VVieling. Jurisprud. Rest. p.*61. = *Laur. Theod. Gronov. in Emend. Pand.* = *& Fr. Car. Conrad. in Not. ad Gronovium.*

8.

Quæ autem in Pandectarum Collectione culpari soleant vel meritò, vel iniuriâ, maximoperè intelligenda sunt. Ita *Alciatus* = *Budæus* = *Balduinus* = *Hotomannus* = *Revardus* = *Fabri* = *Ant. Matthæus* = *VVissembachius* Triboniani Manes ubique exagitant & illius aut ignorantiam = aut inscitiam = aut imprudentiam = aut audaciam deprædicant. Pandectarum autem

Commentarium, *Ienæ* 1712. *f.* recusum, qui non solum Jus Justinianeum ex antiquo jure Romano illustrat, sed etiam idem cum juribus mediæ ætatis, gentium præsertim Germanicarum, erudite confert, ita, ut ad solidam textus interpretationem mul-

tem Corpus multa continere injusta & a bonis moribus aliena *Autumnus* = *Regnerus* = *Groenevegius* = aliique minorum gentium. Sed a calumniis liberarunt *Marstertius de* LL. *Romanarum justitia* = *Ulr. Huberus in Eunomia Roman.* = Ità pariter observandum nonnullas esse leges insimul *contrarias*, alias inutiliter *geminatas*. Pugnantes contrariasque collegerunt *Zasius* = *Bronckorst* = *Regius* = *Gratianus de Garzatoribus* = *Brandmullerus* = *Bachovius* = *Gyphanius* = *Lud. Menekenius* = *Adam. Struvius* = *Henr. Bergerus*. Geminatas verò collegerunt *Pratejus* = *Fornerius* = *Pancirolus*.

9.

Sed quum agatur aut de Geminationibus aut de Antinomiis discutiendis, aut de Verborum Legis interpretatione, vera lectio *ad Exemplar Florentinum* sistenda est; Id quod satis ostendit apprimè necessariam esse cognitionem Historiæ *Florentini Exemplaris*. In Glossis laudari solet tanquam *Manuscriptum Pisanum*, & Lit-

multum conducat. Inter systemata juris Civilis pro docentium diversitate receptum est vel *syntagma Struvianum* vel *Compendium Lauterbachianum*, quod habemus SAMUELIS STRYKII *adnotationes succinctas*, *Lipsiæ* 1701. 4. & quæ nuper prodi-

Littera Pisana, quum ab antiquissimo tempore Pisis extiterit, usquequò Pisis subactis, Florentiam traslatum fuit, & in publico Florentinæ Reip. Palatio custoditum. Nunc autem inibi extat in Imperiali *Gazofilacio* = Sciat oportet Juris studiosus superstitiosam quamdam Florentino Codici Venerationem subcrevisse, multosque opinatos esse ipsius *Justiniani*, aut *Triboniani* Exemplar fuisse; sed ex quampluribus mendis, lacunisque atque aliis subinde argumentis cum *Brenckmanno* = *Mabillonio de Re Dipl. lib. V. Tab.6.* = *Fontaninio de Antiq. Hortæ lib.1. C.5. n.6.* seculo sexto jam exeunte conscriptum esse Viros præstantissimos optimè censuisse = Disputarunt autem inter se Viri Docti an Libri Pandectarum, qui extant vel quos extare novimus ex Florentino Exemplari manaverint; *Cujacius* = *Hofmannus* = *Eckius* = *Schultingius* = *hinc Astensis* = *Grandius* = *Tanuccius* = *Schvvartius* = *VVielingius præfractè* negant; *Sed Taurellus* = *Augustinus* = *Balduinus* = *Miræus* = *Huberus* = *Reynoldus* = *Struvius* = *Brenckmannus* affirmarunt,

dierunt GOTTLIEBII GERHARDI TITII *observationum ratiocinantium in compendium iuris Lauterbachianum centuriæ V. Lipsiæ* 1703. 8. in quibus vulgaria præjudicia conatur evellere. SAMUELIS STRYHII *specimen usus moderni* quoque addi

tunt; quorum sententiam & auctoritate suâ, & firmissimis argumentis solidè constituit in peculiari Dissertatione quæ extat in *Symbolis Gorianis* Cl. *Guadagnius*, ipsa cui cum Minerva assurgit Themis = Proderit autem novisse rabidam, furentemque controversiam de Inventione Pandectarum Amalphitana *Guidonem Grandium* inter, & *Bern. Tanuccium*, Pisanos Professores utrosque, utrosque impavidos & animosos. Ediderat *anno* 1726. *Grandius Epistolam de Pandectis* inscriptam *Jos. Averanio* ubi Amalphitanam inventionem improbabat. Variis de Causis hinc inde ortis *Tanuccius* contrariam opinionem tueri nitebatur; Sed *Grandius* citato cursu denuò edidit Florentiæ *anno* 1727. *Epistolam de Pandectis notis variis locupletatam*. Heinc litterarium bellum violentius exarsit; confertæ manus: *Tanuccius* Lucæ edidit *anno* 1728. *Epistolam ad Socios Cortonenses; Grandius* respondit *an.* 1728. edendo Pisis *Vindicias pro sua Epistola de Pandectis*, ubi Vir Maximus suorum adversariorum terga proscindere assuetus, proprium sectatus ingenium, ne hu-

addi potest, in hisce enim, quid usu receptum, quidve abrogatum, declarat egregie. Addimus GOTTLIEBI GERHARCI TITII *Jus Privatum*, quod nuper demum 1709. 4. prodiit, atque ad mores Germaniæ est directum. Præferen-

K dus

humanitati pepercit, nec suæ famæ consuluit. Sed nec *Cevæ*, nec *Marchettii* gerebat animos, cerebrumque Tanuccius; anno namque 1729. doctrinâ & mole magnum edidit Opus; Grandius inde (*Josephi Averanii* occultâ instigatione) ferocius irritabatur, & *anno* 1730. sub nomine *Bartoli Luccaberti* pariter mole magnum emisit opus; & quum *Diomedis Brava Disquisitionem Criticam de Interpolatione Gratiani* laudasset, quæ tamen nunquam extiterat, ipse Opusculum finxit editque *Pisis anno* 1730. locum & annum pariter fingendo; nam rarissima omninò ea editio facta videtur *Bononiæ apud Hæredes Benatii Annô* 1694. Stricto calamo *Tanuccius* dum alia reponere meditabatur, ac dum magnæ molis opus jam typis editum in lucem emittere propediem potuerat, Supremo *Magni Ducis* Jussu silentium partibus indictum fuit. Postremum hoc opus multis post annis nempe *an.* 1760. in turbam datum est, doctrinâ, integritate, amplissimisque dignitatibus Inlustri, Auctore annuente = Quidam *Christ. Gottl. Stievius edidit Lipsiæ an.* 1740

satis

dus vero adhuc est JOANNIS BRUNNEMANNI Commentarius, per casus atque rationes legum bene deductus, labore plane egregio, in quo nihil videmus intactum, ipsos etiam fontes sedulo adlegatos. Optima est editio SAMUELIS STRYKII

satis ridiculam de hac controversia dissertationem. Videndus apprime est *Journal Litteraire d'Allemagne an.* 1742. *Tom.* 1. *Part.* 2. *pag.* 446. Faciunt isthæc omnia ad inlustrandam Florentinorum Pandectarum Historiam, quam uberrimè pro sua ætate tradidit *Henr. Brenckmannus* =.

10.

Necessarium porro est apprimè cognoscere Pandectarum Editiones. Tres quasi capitales feruntur, *Vulgaris*, *Haloandrina*, & *Florentina*. Vulgares dicuntur omnes Editiones quæ neque Haloandrinam, neque Florentinam sequuntur. *Haloandrina* dicitur quam adornavit Gregor. Haloander. *Florentinam* dicimus eam, quæ Florentini Codicis lectionem exprimit. *Lælius Taurellus*, & *Franciscus Filius* primâ vice id præstiterunt, quod etiam peragere tentavit & *Hugo a Porta* = hinc *Miræus* = *Russardus* = *Contius* = *Charondas*. Nunquam tamen lectio Florentina genuina, ac sincera prodiit. Unde *Laurentius Theodorus Gronovius an.* 1680. sedulò in Floren-

ti-

XII, *Lipsiæ* 1699. *fol.* Inter polemicos precipuæ habendæ sunt GEORGII ADAMI STRUVII *evolutiones* sæpius editæ, K 2 quæ

tinum Manuscriptum inquisivit, sed non aliud edidit præter paucas emendationes. *Henr. Brenckmannus* deinde per integros XIV. menses Librum Florentinum adiit opem ferente *Cl. Ant. Maria Salvinio*, sed provida consilia mors invida fregit. Exemplum autem Editioni paratum ad Ill. *Gebauerum* pervenisse audivi. Omnium tamen industriam fortasse vicit *Politianus*, cujus acumen, & diligentiam ne verbum quidem fugit. Ejus Collationibus usus in aliqua parte est *Ludovicus Bologninus*, dum Politiani quasdam cursorias notas viderit, quas immensè laudat *Ant. Augustinus*, & è quibus multa hausere *Budæus & Baysius*. Prætiosi Codices, ubi Politianus cum Vulgatis Florentinum contulit Exemplar, diu custoditi fuerant Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana, uti testatur *Petrus Victorius Castigat. in Columell. de Re Rust. p.* 70. Illos deinde amisit ut notat *Brenckmann. H. P. lib. IV. C.* 1. *p.* 317. Unde postea Viri eruditi tanquam omninò deperditos deplorarunt ut videre est apud *Menckenium in Vita Politiani* §. 15. n. (E). Nuper verò Doctissimi cujusdam viri manu obstetricante Bibliothecæ Laurentianæ vindicavit Anno 1760. suorum Jurium Adsertor impavidus Cl. *Ang. Mar. Bandinius* Imperialis Bibliothecarius, qui probè noscens rei furtivæ æternam

quæ ad syntagma directæ ejusdemque *Gothofredi Immo*, quod *Francofurti ad Moenum* 1695. 4. prodiit, in quo leges ob-
stan-

nam auctoritatem esse, solidiorem Jurisprudentiam eo affecit beneficio, ut in tuto conlocentur quæ ex Politiani manu Pandectas Florentinos mirificè referunt.

Isthæc quidem, hisce alia consimilia noscat necesse est Juvenis studiosus, ut Legum intellectum adsequi valeat. Non autem hic ego regulas ponam Rectæ interpretationis, quum non aliud mihi agendum proposuerim, quam Auctores Scriptoresque aut = videndos = aut legendos = aut contemplandos enumerare. Huc inde spectat, quod Linguæ Græcæ necessitate proposita ad Pandectarum interpretationem, notem quammulta restituta esse ac restitui posse tum ex *Theophilo*, tum ex *Harmenopulo*, tum præsertim ex libris *Basilικῶν* quos *Gregorius Haloander & Viglius Zuichemus* primum ~~indicarunt~~, Scholisque nostris exhibuerunt. Alios inde titulos adjecerunt *Gentianus Hervetus & Cujacius*. Integros deinde LX. Libros *Carolus Hannibal Fabrottus* auspiciis Cl. *Seguierii* ex *Bibliotheca Regia Parisiensi* septem voluminibus in fol. edidit, & versionem adjunxit, glossasque adjecit, & *Notitiam Basilicorum Jos. Mariæ Suarezii*, quæ omninò conferenda, quæ & jungitur *Manuali Gothofredi* ex ed. *an.*1663. Amstel. aut reperiripotest apud *Fa-
bric*.

ſtantes a Gothofredo in notis adlegatæ, conciliantur. Plures adhuc controverſias de-

*bric. Bibl. Græc. Vol.*12. *p.*467. Juris Studioſo cognoſcendæ ſunt etiam *&* *Eclogæ* = *&* *Synopſes* = *Promptuaria* = *Manualia*, quæ Græcis adeo inferioris ævi placuerunt; de quibus vidend. *Lambecius lib.* 6. *Comment. Bibl. Vindebonenſ.* = *Neſſelius in Catal. Manuſcritporum Bibl. Vindebonenſ. T.* 2. *p.* 8. = *Montfauconius in Catal. Codd. Manuſcriptorum Bibl. Coisliniance* = *Fabricius Bibl. Græc. Vol.* 12. *p.*429. = *VVächtlerus in Act. Erudit. an.*1715. *p.*507. = Ità *Mich. Pſellus Synopſim legum* 1400. verſibus Jambis & Politicis exhibuit, quos pro ſoluta oratione edidit *Leunclavius Juris Græco-Romani Tom.*2. hinc optimâ ratione *Meermannus Tom.* 1. *Theſ. Jur.* Opus iſtud habetur in *Manuſcripto Codice Vaticano* 845. *&* *Palatino Cod.*316. *Syrmondus* Exemplar communicavit cum *Bouſqueto* qui Pariſiis edidit an.1631. = Multa verò ad Jus Græcum ſpectantia videat Juris ſtudioſus in *Collectione Juris Græco-Romani edita a Leunclavio* *&* *in Collectione Marquardi Freheri* = Plurimum autem juvabit vidiſſe & *Nic. Rigaltii* quarumdam Novellarum Gloſſarium, ut & *Harmenopuli* Nomenclatorem *a Dyon. Gothofredo* confectum. De Gloſſariis Græcis Juridicis *Vid. Fabric. Bibl. Græc. Lib.IV. c.*36. §. 11. = Ex quibus aliiſque conſimilibus pronum eſt conligere, quantum a vero aberrent, qui Græcarum littera-rum

decidit LUDERUS MENCKENIUS in *gymnasio polemico juris*, quod *Lipsiæ* 1689. 4.

rum studium solidæ Jurisprudentiæ adipiscendæ non necessarium esse arbitrantur; Neque moveatur Juris studiosus contraria auctoritate aut *Alberici Gentilis*, aut *Ottonis Taboris*; justam namque iisdem sententiam dixerunt *& Fabrottus in Apologia pro Græcis & Gundlingius in Gundlingian. P.* 2. Omnia namque hactenus prolata illud evincunt, ac ea consideratio dumtaxat evincere posset, quod multa reperiantur *Græcè scripta in ipso Pandectarum Corpore*, quæ Doctissimi Jurisconsulti desiderarent industriam.

12.

His itaque præstructis Varia Jurisconsultorum Commentaria adire potest Juris Studiosus. Plurimi facienda est *Glossa Accursiana* de qua vid. *Hotomann. in Præf. Consilior.* atque ut ceteros sileam *Pet. Bayle in Diction. Hist. & Crit. Voce Accurse* = *Boehmer. in Usu mod. decretal. sub tit. de Constit. Princip* §.42. = Antiquiores autem Interpretes maxima veneratione prosequatur Juvenis studiosus = *Bartolum* = *Baldum* = *Jasonem* = *Franciscum Aretinum* = *Paulum Castrensem* aliosque laudatos *a Pancirolo* = *Symone* aliisque. *Cujacium Jurisprudentiæ Instauratorem.* = *Duarenum* = *Hotomannum* = *Ant. Fabrum* legisse juverit, quum luculentissima in Pandectas commen-

men-

4. est editum . Ex Commentariis ad Codicem , ANTONII PEREZII *prælectiones*

mentaria scripserint, ut & *Zoesium* = *Frantkium* = *Mornacium* = *Noodtium* = aliosque = *Jo. Brunnemannus* maximè commendandus Juvenibus est, quum ex Legibus præcipuas quæstiones efformet, & singulos Scriptores indicet = Commentaria *Lynckeriana multiplicis usus* sunt, sed Vir ille maximns non magnam Digestorum partem inlustravit = *Jo. Voetii Commentarius ad Pandectas* impensè laudandus est, quum Jus Romanum hodierni Juris tractationi junxerit.

13.

Necessarium etiam est ad sua referre loca, quæ Viri doctissimi in variis Observationibus = Emendationibus = protulerunt, ut Pandectis lucem adjungerent = Ità *Hottomannus*, *&* *Brissonins* inlustrarunt Titulum *de Ritu Nuptiarum* = *Baysius Tit. de Auro Argento &c. legatis* = *Fabrettus Tit. de Aqua & Aquaductu* = *Contius & Gundlingius Tit. ad Legem Juliam Majestatis & Tit. de Testamentis* = *VVilhelmus a Loon Tit. de Manumissionibus* = Ita ad Pandectas referantur Inlustrationes peculiares cujusdam Jurisconsulti, quum Interpretes modo *Scævolas ut Balduinus & Cujacius*, *modo Sabinum ut Mollerus* inlustrandos susceperint = Ad Pandectas pariter referendæ sunt Observationes, & Illustrationes

scor-

nes in Codicem, *Amstelodami* 1663. 4. editæ, ob judicii gravitatem & quod ad solidam juris explicationem faciunt, estimandi (1).

§. XVI.

seorsim editæ ut *Duareni* = *Hotomanni* = *Brissonii* = *Cujacii* = *Noodtii* = *Bynckershoekii* = *Averanii* aliorumque præstantissimorum Interpretum.

14.

Ut autem tanta rerum series fortius percipiatur *Wesembecii Paratitla* omninò legenda sunt, quibus jungenda brevissima illa *Cujacii Paratitla in Libros quinquaginta digestorum*. = *Luderi Menchenii Tractatio Synoptica Pandectarum Theoretico-Practica* (Lipsiæ 1697. in fol.) utilissima censeri debet, quum immensum opus Tabulis Synopticis explanatum habeatur, quod maximè Pandectarum studium juvare potest.

1.

(1) Codicis repetitæ prælectionis Historiam vide apud *Ludewigium* in *Vit. Justiniani* aliosque Scriptores. Ad Codicis intelligentiam mirum facit *Codex Theodosianus* quod demonstrat *Gothofredus* peculiari dissertatione. De *Codice Theodosiano ejusque in Codice Justiniano* usu observavit *Salom. Brunquellus* = Inscriptiones & Subscriptiones legum maximi faciendæ sunt, quam in rem conf. *Jac. Gothofredus in Chronolog. Cod. Theodos.*

hof. = *Relandus in Fastis Consularibus*. Vi dend. *Pagius in Critic. ad Baron. ad an.*287. = *Rei nesius in Ep. ad Rupertum &c.*

Commentaria in Codicem confecta a *Bartolo* = *Baldo* = *Cyno* = *Saliceto* = maximam utilitatem Juris studioso afferant. *Donelli* = *Gilkenii* = *Sichardi* = *Zoesii* = *Tuldeni* = *Giphanii* = *VVissenbachii* = *Alteserræ* = *Brunnemanni* in Codicem Scripta necessario videnda sunt, uti etiam ad Codicis intelligentiam commendanda est eorum diligentia, qui leges alicujus Imperatoris sibi explicandas, & enucleandas susceperunt, ità *Balduinus Constantinum Magnum* inlustravit, atque ut alios sileam, *Augustus Bachius* Traiani leges luculentissimo commentario proposuit.

2.

A Codice ad Novellas properamus. Antiqui Interpretes rarò eas adgrediuntur. Ex recentibus *Balduinus* = *Gudelinus* = *Rittershusius* = *Matthias Stephani* = *Cujacius* = *Sonnemannus* = *Venatorius* easdem exposuerunt.

De novellarum Versionibus & Editionibus vidend. *Cujacius Obs. VIII.* 46. *Contius in Praef. ad novell. Leunclavius lib.*2. *notat. Jur.* p.665. *Nic. Alemannus ad Procop. p.*9. J. A. Fabric. Bib. Græc. Vol XII. p:400. *Christrid. VVachterus in act. Erudit. Lips. an.* 17010.

3.

Præter Novellas habemus etiam Authenticas, de quarum *Origine*, & *Auctoritate* vidend. *Balduin in Protheoria ad novell.* = *Strauch. in Ir-*

L *ner*

ner. non errante = *Suarez in Notit. Basilic.* = Hinc *de aetate* = *& auctore* = conferend. *Molinaeus Lection. Dolan.III.* 20. = *Strauchius* = *Pagenstecherus* qui paulo post Justinianum facta esse authumant. Alii contra veluti *Rittershusius* = *VVissembachius* Irnerium omnium Authenticarum Auctorem faciunt. Mediá incedebat Via *Beyerus*, *& Bynckershoeckius*, quum Summaria quædam opinarentur facta fuisse prope Justiniani tempora, aucta deinde per *Irnerium* aliosque ejus Ævi Jurisconsultos. In quò notandum acerrimam fuisse contentionem *Bynckershoechium* inter, & *Pagenstecherum*; qui in *Sicilimentis* ad *Compendium Lauterbachianum* suam opinionem tuebatur; sed quum inter ceteros ab *Ampliss. Bynkeshoeckio* confutaretur *da Auctoribus*, *auctoritateque Authenticarum*, *Pagenstecherus* Auditorem quemdam suum objecit, cui *Bynckershoekius* respondens, edita *Contentione literaria*, Adversarium exagitavit. *Pagenstecherus* acriter inflammabatnr & *Inerium injuriâ Vapulantem Groeninga edidit an.* 1701. *Bynckershoeckius* multa acerbius reposuit in *Praef. ad Librum singularem ad L. Rhodiam de Jactu Hagæ* 1703. *Vid. Opp. Ed. Lugd. Batav.* 1744. *T. IV.* Ita Viri præstantissimi Eruditorum more non secus ac petulantes è Trivio mulierculæ per aliquot annos durá sese invicem strigili defricuerunt, & nomen suum conviciis proscindere, & maledico dente carpere non destiterunt, ambitioni non veritati litantes, consueto furore, arrogantiaque perciti, qua Viri Docti identidem, sæpè autem litteratores quidam Scurrae, & Nebulones Vento turgidi, Dicta-

§. XVI.

Præter systemata, addi quoque possunt lexica, (1) in quibus æstimandus præ cæteris est AUGUSTINI BARBOSÆ *thesaurus locorum communium jurisprudentiæ*, qui per axiomata deductus, cura SAMUELIS STRYKII prodiit *Lipsiæ* 1690. *fol.* In hoc *Lexica juris.*

L 2

ctaturam quærentes, supremosque honores, si qui sunt qui aut adversentur = aut rideant = aut abnuant = aut non debitis excipiant plausibus, eos quidem impetere, & contundere ferociter annituntur.

(1) *Nebrissensis* = *Spiegelii* = *Hotomanni* aliorumque Lexica in suum transtulit *Jo. Kaal*, sive *Calvinus*. *Brissonii* tamen de Verborum significatione Opus maximi faciendum est ac præsertim cum *Taboris & Heinneccii* annotatis. Juvenibus autem maximè commendassem *Vocabularium Juris* editum a Viro doctissimo *Th. Vicat*, quod etiam Neapoli edi cœptum est *an.* 1760. & maximo, atque incredibili solidioris Jurisprudentis bono conficiendum curat Vir præstantissimus, ex ea præsertim ratione quod in forma, ut ajunt octava commodius excusum fuerit. *Encyclopædia Parisiensis*, si unquam volente Deo Univer-

hoc enim brocardica juris sub suis titulis videmus posita, & per leges non solum, sed etiam auctoritates prudentum confirmata, ita ut omnibus debeat esse commendatissimus. ARNOLDI REYGERI *thesaurus juris*, qui per AHASUERUM FRSTICHIUM auctus atque editus *Francofurti 1668. f.* iis est utilis, qui in elaborandis materiis occupati, Cardinalis TUSCHI vero *conclusiones practicabiles, Francofurti 1623. f. IV. vol.* in eo valent, quod sententias multas practicorum in iisdem videamus congestas, ut exinde allegata multa hauriri possint in scriptis advocatorum. In explicatione vocum & terminorum juris utimur JOANNIS CALVINI *lexico*, *Francofurti 1604. f.*

§. XVII.

versum Scientiarum ambitum compleverit, in ea parte qua Juridicum tractatur argumentum, pro saluberrimo esse poterit Juris Lexico, quod impigre urgere pergat ejus partis Auctor *Cl. Toussainius* enixè rogamus.

§. XVII.

Inter practicos, (1) in foris nostris Saxonicis utimur *processu* BENEDICTI CARPZOVII, qui *Lipsiæ* recusus 1692. f. In terris electoralibus vero optimus est LUDOVICI GüNTHERI MARTINI *Commentarius ad Ordinationem processus electoralis Saxonici*, qui *Francofurti & Lipsiæ* 1710. f. ex iterata editione prodiit. In processu civili atque criminali sufficere poterit JOANNIS BRUNNEMANNI *processus*, *Francofurti ad Viadrum* 1691. 4. qui accuratior est reliquis. Addi potest scriptum egregium illustris vi- *Scriptores Practici.*

(1) Practicorum numerus excrevit adeo, ut nequeat invenis ex ipsorum soluta lectione proficere. Animum inde convertat ad sibi comparandam illorum notitiam, ut facilius possit in perquirendis rationibus & auctoritatibus iisdem uti. Id quod commodissimè perficiet si in alphabeticum redegerit ordinem nomina eorum præsertim, qui peculiares tractatus confecerunt, ità ut qualibet emergente quæstione in promptu sit locus ubi tale versatur argumentum; atque ita ex. gr. si de *Substitutionum* quæstione agatur, statim adire potest *Ferrettum* = *Allosinum* = *Barbosam* = *Fouquel-*

viri, SAMUELIS ITRYKII *introductio ad praxin*, quæ accuratam præbet praxeos delineationem. Ejusdem æstimandus est tractatus de *actionibus forensibus investigandis & caute eligendis*, ut & de actionum præscriptione, *Halæ* 1698. 4. singulis qui ad praxin tendut, commendandus; atque aliud Ejusdem scriptum de *cautelis contractuum*, *Wittembergæ* 1698. 4. singulis qui inter se contractus ineunt proficuum. In formulis actionum habemus vel QUIRINI SCHACHERI *collegium practicum*, quod ad ordinem Pandectarum directum prodiit *Lipsiæ* 1694. 4. vel BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENDöRFERI *summariam actionum*

quellinum = *Mostellum* = *Oddum* = *Taborem* = *Hunnium* = *Forsterum* = *Fusarium* (*hominem sane futilissimum*) = *Jac. Ottonem* = *Chiffletium* = *aliosque*, & sic de ceteris. Juvenibus autem maximè laudassem integram lectionem Operis sanè præstantissimi quod sub nomine *Doctoris Vulgaris* edidit Vir famigeratissimus *Card. De Luca*: Ibi namque habentur tutissima Praxeos, solidiorisque Jurisprudentiæ Elementa, quæ, doctrinâ, quâ pollebat incredibili ex puriori origine expressit Vir ille celeberrimus, relictis flosculis, nugisque Philologorum, qui Jurisprudentiam ra-

num forensium expositionem ex iterata editione, *Lipsiæ*, 1687. 4. in qua plerasque actionum formulas videmus adductas. Circa exceptiones utile est ANDREÆ RIVINI *specimen exceptionum*, *Lipsiæ* 1686. 8. & quæ plenius hanc exposuit materiam JOANNIS OLDENDORPII *sylloge exceptionum forensium*, quam auxit atque ad usum fori accomodavit ANDREAS CHRISTOPHORUS ROESENERUS, *Lipsiæ* 1692. 4. Non male aget, qui addere voluerit ADAMI VOLCKMANNI *Notariat-Hunst*, quæ revisa atque emendata per GEORGIUM BEYERUM, *Lipsiæ* 1696. 8. ex qua multa quoque quæ ad solemnia & formulas juris

fa-

rò inlustrant, sæpè perturbant, & obscurant; scilicet vera Jurisprudentia non in contemplatione, sed in actione versatur; quidquid eruditionis est, quidquid Græcum, ac Romanum ad Jus pertinet non hoc Jurisprudentia est, sed vehiculum quoddam, quo post longum etiam iter emensum illuc perveniamus ubi suum Jurisprudentia posuit domicilium, æternumque habet cum æquitate & ratione connubium, cujus arcana non syllabarum computatione, aut verbi derivatione referantur, sed ii dumtaxat pervadere possunt, qui

Gen-

faciunt, hauriuntur. Ad *Processum Cameralem* præcipuus est JACOBI BLUMII Commentarius, *Francofurti* 1676. 4. cui tamen non male quis junget JOANNES DECKHERRI *librum singularem relationum, votorum & decisionum Cameralis judicii*, *Spiræ* 1681. 4. in quo ipsum modum procedendi in judicio Camerali per exempla declarat. ANDREÆ GAILII *Observationes Camerales* non tantum ad processum Cameralem faciunt, sed ad sententias in foris Germaniæ receptas, quæ plerumque secundum sententias Camerales solent dirigi. EVERARDI FABRICII *Gallius enucleatus*, *Colonia* 1697. 4. omnibus maxime est necessarius. Quippe

Gentis mores cognoscunt, æquitati student, leges ad peculiares Casus cum ratione trahunt, similesque Casus cum similibus jam certis & judicatis rectissimè conferunt. Qui itaque Juri operam dant Juvenes studiosi post academicos labores sciant unam hanc esse viam ad Jurisprudentiam, ut optimè quum fuerint instructi, se foro tradant, ubi ex multiplici negotiorum copia, ex certantium ardore, & necessariis laboribus formatur ingenium ad veram & masculam, non fucatam illam, & inanem Jurisprudentiam capessendam.

pe ad singulas Gailii observationes, sententias ICtorum clarissimorum dissentientium, & praxin hodiernam notat. In sententiarum quoque, quæ in foris receptæ, decisionibus eminent DAVIDIS MEVII *decisiones summi Tribunalis Wismariensis*, & in terris Saxocis præcipue BENEDICTI CARPZOVII *Definitiones*, & MATTHIÆ BERLICHII *Conclusiones*, qui patres dici solent Practicorum.

§. XVIII.

In Jure Criminali (1) compendium præbet PETRI MULLERI *Jurisprudentia Criminalis*, *Jenæ* 1701. 4. Plenius vero systema PETRI THEODORICI *Collegium Criminale*, ex editione & cum adiun- *Jus Criminale.*

M ctis

(1) Inter systematicos Criminalis Juris Scriptores meritò recensendi sunt *Petrus Mullerus in Jurisprudentia Criminali* = *Petr. Theodoricus in Collegio Criminali* = *Wernerus Theodorus Martini in Jurisprudtntia Criminali* = *Francis. Modius in Praxi rerum Criminalium* = *Hinc Julius Clarus* = *Bossius* = *Vulpinus* = *Guazzinus* = *Farinacius* = aliique innumeri, inter quos eminent *Ben. Carpzovius in Practica Criminali & Ant. Mathæus de Criminibus*. Ma-

ctis dissertationibus beati parentis, *Jenæ* 1671. 4. Addi potest JOANNIS BAPTISTÆ VULPINII *succus ex operibus Farinacii*, *Lugduni* 1687. *f.* cum ipsa Opera Farinacii majoris sint molis, & quantum ad Criminalem processum Saxonicum BENEDICTI CARPZOVII *practica Criminalis*, *Wittebergæ* 1665. *f.* hinc enim pater Criminalistarum vulgo habetur, licet multa proferat, quæ hodie non amplius sint in usu. In ipso procesu venit BENEDICTI CARPZOVII *Achts-Process*, & qui certa adhuc parte prævalet *Processus Criminalis Altenburgensis*. De *defensione* vero *reorum* optimum est scriptum TOBIÆ

Maximi autem faciendi sunt qui de peculiaribus delictis tractarunt. Ita de furtis scripserunt *Bocerus* = *Bonifacius* = *Cludius* = *Carocius* = *Friderus* = *Iniuriis Lud. Gilhausen* = *M. Mantua* = *de Vergeriis* = *Blalerus* = *Contardius* = = *Mundius a Rodach* = *Christoph. Stern* = *Sam. Strykius* = *Thoennikerus* = *Wilduogelius* = De Homicidio *Ayzaeus* = *Affelmannus* = *Bocerus* = *Caballus* = *Hunnius* = *Passerinus* = *Jo. Zeithoff.* = *Krembergius* = *Obrectus* = *Fr. Rebhuns* & sic de ceteris dici posset. Historiam Juris Criminalis præceteris scripsit Struvius in *Historia Juris Jenæ* 1718. *p.* 735. Optimæ sunt Doctissimi *Miroglii* Institutiones Criminales.

BIÆ GRANTZII, quod *Lipsiæ* 1702. 4. prodiit, iis qui defensionem suscipiunt utilissimum.

XIX.

In jure feudali (1) instar omnium esse poterit *beati parentis Syntagma juris feudalis*, quod cum observationibus atque decisionibus feudalibus recusum. In hoc *Jus Feudale.*

1.

(1) Ad Juris Feudalis cognitionem necessaria maxime est Juris Feudalis Historia ubi etiam de illius origine, & auctoritate disseritur. *Conringius* = *Kopp.* = *Thomasius* = *Struvius* = *Schilterus* = *Rheyerus* = *Bitschius* felici successu illud tractarunt, quibus jugendus *Du-Cangius* in voce *Beneficium*. *Pfeffinger. Vitriar. illustr. l.* 1. *T. XII.* §.7. *Gundlingius in Gundlingian.* P.1. *n.*1. §.9. *Nic. Hertius de Feud. Oblat.* P.1. §.2. *Hornius in Jurisp. Feud.* C.11. *Ant. Dominicus de Prærogat. Allodiorum* C.15. *Hachembergius in Germ. Med.* p.232. *Sperlingius de Ambactis in Nov. Litter. Mar. Balth.* 1699. *Leibnitius in Liter. ad Otton. Mencken. in Actis Erud. Supplement.* T.IV. *Sect.V.* p.238. *Guil. Nicolsonus in Epistola ad Dav. Wilkinsium. Loüis Chantereau Traitè des Fiefs, & de Leur Origine.*

2.

enim non solum diversas feudorum species videmus explicatas, sed etiam singulas quæstiones feudales erudite decisas. Si

2.

Juris Feudalis Institutiones tradiderunt *Curtius* = *Fornerius* = *Contius* = *Gemmelius* = *Hannetonius* = *Hattyserus* = *VVessembecius* = *Guernerus* = *Soacius* = *Rittershusius* = *VVisembachius* = *Corvinus*, aliiq; Inter ceteros commendassem *Hen. Cocceji Hyppomnemata Juris Feudalis* jugenda tamen cum *Institutionibus Juris Feudalis Jo. Schilteri*. Optima huisce compendii editio est *Lipsiensis ann.* 1750. quum aucta fuerit notis Amplissimi, doctissimique Viri *Georgii Christiani Gebauveri*.

3.

Majora Opera Feudalia scripserunt *Alvarottus* = *Isernia* = *Paris de Puteo* = *Schraderus* = *Melonus*. Omnia fere habet qui unum *Rosenthalium* possideat.

4.

De Specialibus vero Scriptoribus prolixus nimium esset sermo; ita *Fritschius* disputavit *de Feudis Oblatis*, uti pariter & *Thomasius*, & *Hertius* = *De feudo in pecunia consistente Andreas Milius*. *De Feudo pignoratitio Arn. Krupp.* De *Feudo Franco Ric. Polmann. De Feudis Impropriis Jo.*

Si quis tamen varias Feudistarum sententias quæret, habet HENRICI a ROSENTHAL tractatum de *Feudis*, *Francfurti*
M 3 *1662.*

Jo. VVurmeserus. De particulari Territorio Subinfeudato Georg. Henr. Brucknerus. De Feudo pluribus promisso Romanus Tellerus. De Felonia Fr. Geislerus. Ita de Expeditione Romana egit Celeberrimus Conr. Sam. *Schurtzfleischius Vid. ad Calcem Inst. Schilt. ex ed. an.*1750. ut tercentos alios laudare supersedeam.

5.

Ad Solidam Juris Feudalis notitiam adipiscendam necessaria quammaximè est Cognitio Diplomatum de qua superius, hinc Historiæ Medii Ævi, ac praesertim Italicæ, Germanicæ, & Gallioæ. Valde juverit Juris Feudalis Studioso *Hen. Spelmanni Glossarium Archeologicum & Glossarium quod Codici legum antiquarum subnexit Lindenbrogius*, quem sequutus est *St. Ballutius*, qui *Capitularibus Regum Francorum* simile subjunxit. Necessarium vero est omnino *Du-Cangii Glossarium* quod & alibi Juris studioso commendabam. Pressius porro Jus Feudale attingunt *Fr. Hottomanni Dictionarium Verborum Juris Feudalis*, & *Nic. Christ. Linckeri Concordantia Juris Feudalis*.

1662. f. recusum, qui operosus admodum est in congerendis variorum opinionibus. Vel si quis brevius quid desideret, usurpare poteri CASPARIS HENRICI HORNII *Jurisprudentia Feudali Longobardo-Teutonica, Witteberga* 1705. 4.

§. XX.

Jus Canonicum. In Jure Canonico præmittenda primum est GERHARDI von MASTRICHT *historia juris ecclesiastici, Duisburgi* edi-

1.

(1) Juris Canonici fundamentum est Sacra Sciptura, simulque Historia Ecclesiastica, quum Juris Pontificii compilationes ex Paparum decretis, Conciliorum Auctoritate, Patrum Scriptis coalescant. Historiæ Ecclesiasticæ Auctores aliquot alibi indicavimus. Binghami Origines jungendæ sunt, & cautò legendæ quo facit doctissimum Opus *Cl. Mamachii* quod contra Binghamum operosè adornat. *Prænotiones Canonicæ Jo. Doujat* necessariò habendæ, quum eæ plená manu ministrent, quæ viam sternant optimæ Juris Canonici Cognitioni. Hùc etiam facit *Hunoldi Blettenbergii Introductio in Jus Canonicum & Jo. Strauchii Prolegomena ad Gratianum, & Huldaricus Eisbenius de Origin. & Us. Jur. Can.*

2.

edita 1676. 8. recusa curante Christiano Thomasio, *Halæ* 1705. 8. in qua originem, seriem, partes & notas juris Canonici explicat. Inter ipsas vero editiones juris Canonici ea est emendatissima, quæ cura PETRI & FRANCISCI PITHOEORUM primo *Parisiis* 1687. *f.* prodiit, post *Lipsiæ* recusa 1705. *fol.* sed cum ista sumtuosi sit oris, in ejus locum substitui potest ea, quæ *Coloniæ* 1661. 4. prodiit. Inter compendia juris Canonici bina sunt æstimanda. VALERII ANDREÆ SDBSELII *erotemata* quidem juris Canonici, quæ cum notis beati parentis, *Ienæ* 1709. 8. recusas, ipsas quæstiones juris Canonici justius explicant, quibus addi possunt perillustris LYNCKERI *Analecta*, quibus Praxin Consisto-

2.

Juris Canonici Institutiones innumeræ sunt; *Lancellottus cum Explanatione Thomasii* maximi usus esse posset. Si quis tamen breviori opere uti velit legat aut *Sixtini* = *Corvini* = *Artneri* = *Mathæi* = *Jo. Schilteri* = *Willerdingii* = *Bohemeri* Institutiones Juris Ecclesiastici, aut si isthæc omnia ad palatum non sint, præceteris commendandæ sunt Pontificii Juris brevissimæ Insti-

ſtoriorum videmus explicatam. JOANNIS SCHILTERI *Institutiones Juris Canonici*, quæ haut ita pridem recuſæ, antiquitates eccleſiaſticas & hiſtoriam conciliorum, quæ fontes præbent Juris Canonici, faciunt egregie, ita ut bina iſta compendia haut male combinentur. Inter ſyſtemata utimur ex Proteſtantibus CASPARIS ZIEGLERI *Commentario in institutiones juris Canonici Joannis Pauli Lancelloti*, qui *Witteberga* prodiit 1669. 4. in quo potiores formulas Canonicas & nævos juris Canonici videmus expoſitos. Ex pontificiis æſtimandum maxime eſt LUDOVIC ENGELII *collegium Juris Canonici*, *Salisburgi* 1700. 4. recuſum, quod in quæſtionibus canoni-

tutiones *Caniſii* = *Cucchii* = *Mareſii* = *Fleurii* = *& Jan. Vincentii Gravina*.

3.

Majora Jus Canonicum Opera ſpectantia ſi quis deſiderat, ut cetera omnia miſſa faciam, legat aut *Bohemeri Jus Eccleſiaſticum aut incomparabile Juris Eccleſiaſtici Opus Doctiſſimi Zegeri Van-Eſpenii*. Notitiam verò aliorum huc ſpectantium haurire poteſt ex Struvio = Bohemero ceteriſque.

nicis precipuum est. Qui pleniores petunt Commentarios, habent HERNRICI PIRRHINGII & EMANUELIS GONTZALETZ de TELLETZ, quorum ille ad decidendas quæstiones, hic ad capitulorum solidiorem explicationem plurimum conducit. In jure ecclesiastico, quod in terris Protestantium præsertim, a jure Canonico bene distinguendum, eminet laudatissimuss JOANNIS BRUNNEMANNI tractatus de *jure ecclesiastico*, qui notis & supplementis adauctus a SAMUELE STRYCHIO, *Francofurti & Lipsiæ 1686.* 4. communibus opinionibus non ita regitur, ac vulgo solet, sed jura circa sacra, & quæ his adnexa, declarat egregie. BENEDICTI CARPZOVII *Jurisprudentia ecclesiastica*, quæ *Lipsiæ 1695. fol.* recusa, ea ex ratione addi meretur, quia in consistoriis secundum ejusdem decisa pronuntiatur communiter. Nec incongruum erit, si in matrimonialibus addere velimus HIERONIMI BRUCKNERI *Consilia matrimonialia*, *Francofurti 1692.* 4. edita, quippe iis multos casus rariores continent.

IN-

I N D E X.

§. XI.

F I N I S.

